

Mojca Kumerdej

Vem, da je svet mnogo večji od sveta, v katerem živim.

Foto: Jože Suhadolnik

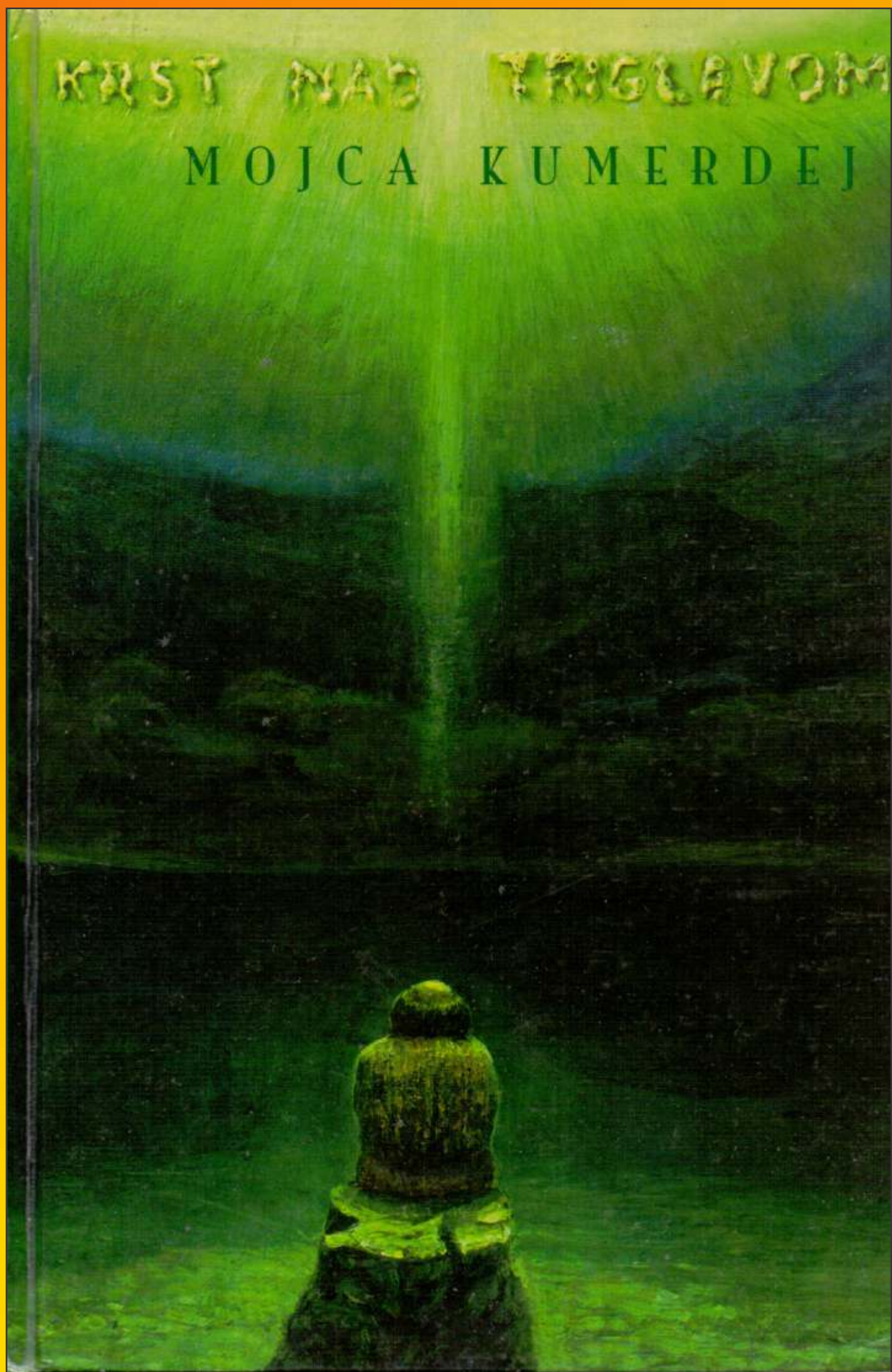
Avtorica: Stanka Ledinek
Oblikovalec: Peter Groznik - Peč

Avtorji fotografij iz osebnega arhiva:
Mojca Kumerdej, Ivana - Ica Kumerdej, Jože Suhadolnik, Jani Štravs, Bjanka Adžić Ursulov

**KNJIŽNICA
VELENJE**

Krst nad Triglavom (2001)

Roman Krst nad Triglavom je prvenec Mojce Kumerdej. V njem se ironično loteva slovenske kulturne in literarne tradicije. Glavni junak je Janko Pretnar, ki je stereotipen Slovenec s periferije. Dogajanje je postavljeno v okolico Bohinjskega jezera. Janko se ukvarja s prodajo in proizvodnjo vrtnega in kmetijskega orodja, najraje od vsega pa nabira gobe. Njegova žena Malči je tipična slovenska žena in mati; ves čas ga primerja z njegovim svakom, češ da je slednji bolj uspešen in bogatejši. Janko nima nikoli miru pred njo. V strahu, da se mu sosedge ne bi rogali, tudi v cerkev hodi na skrivaj. Njegov najboljši in najzvestejši prijatelj je domači pes Taček, ki ga spremlja vedno in povsod. Nekega dne Pretnar izgine. Vsi mislijo, da nabira gobe, a ko se Taček vrne domov brez svojega gospodarja, se ljudje zavedo, da zadeva ne more biti nedolžna, in pričnejo ga iskati po vseh znanih in manj znanih poteh. Ne najdejo ga, ampak Pretnar se po dolgem času sam vrne domov. Popolnoma je spremenjen, najbolj se to kaže v tem, da govori samo še v enajstercih.

Razmišljanje v prispodobah ni bilo naključje. Nabiralski pohodi so bili tudi priložnost za umik vsakdanjemu, nezadovoljstva in očitkov polnemu svetu. V divjino s seboj nikoli ni jemal le gobarskih pripomočkov in pisanega Tačka, ampak je v pleteno košaro vselej skrbno položil zbirko poezij, ki jih je še kako rad prebiral tako na samem, zleknjen v podrasti, ob zvočni podlagi ptičjega petja in brenčanja insektov, potem ko je opravil večji del naloge. Rad je imel vse, kar se je bralo gladko, pa naj je šlo za pesmi mrtvih ali živih avtorjev, le da je bilo njegovemu izkustvu dostopno in ušesom razumljivo.

Ampak v življenju se je treba s težavami spopasti. Vsakdo ga kdaj pa kdaj polomi, dostikrat nenamerno, kar tako, se znajde v položaju, ko preprosto nima izbire. V tistem trenutku je morda vse skupaj videti malenkost, nepomembno, češ, ni šlo drugače, enostavno nisem imel izbire. A kaj, ko se tak, na videz majhen spodrsrlaj, takšno neprevidno in spodletelo dejanje zabubi in se že v naslednjem stadiju preobrazi v nenasitnega parazita.

Morda pa je bila vse življenje zmerno srečna, a se tega, reva nespametna, ni zavedala. Šele zdaj razume, da je sreča nekaj, kar človek v svoji neumnosti uvidi šele po tem, ko to stanje mine. Morda pa nismo naučeni, da bi jo opazili, medtem ko z nami leta in leta poseda pri mizi in pred televizorjem, nas spremlja v službo in domov, hodi z nami na izlete in počitnice in včasih celo leže v posteljo, je razmišljala Malči. Morda je največja težava, najgloblji nesporazum, ki nas onesrečuje, v tem, da ne poznamo mehanizmov - to besedno zvezo je pobrala z enega od predavanj, ki jih je nekajkrat obiskala na priporočilo doktorice Lili -, kako osrečiti sebe in druge.

Najbližji prijatelji so najbolj oddaljeni.

Svet je kozmos, kozmos pa je kaos. V kaosu pa je pravzaprav mogoče vse, tudi kakšen red navsezadnje, kdaj pa kdaj, se ve. Zelo preprosto bi bilo, ko bi se vaš mož pojavil dva, tri dni po izginotju. Rekli bi: seveda, spotaknil se je, zdrselo mu je na kakšni mokri, zdrizasti skali - ko pa je prejšnje dni tako vztrajno in močno deževalo -, z glavo je priletel v ostro skalo, bil nekaj časa v nezavesti, doživel hud pretres možganov in potem premešanih možganov kot izstreljena sonda krožil po bohinjskih gozdovih in pašnikih, dokler se ni zaradi izčrpanosti izrabil in se zgrudil na obali jezera. Vidite, v takem primeru bi bilo dokaj preprosto. Pri vašem možu pa je vse tako zapleteno. Pojavi se po nekaj tednih, ne da bi ga v tem času kdorkoli videl, slišal, srečal. Pozno poletne noči so hladne, jesenske že precej mrzle, pa tudi od robid in mahu se ne da živeti. Vidite, in tu trčimo ob velik problem. Ampak zdravniki ne maramo nerešljivih rebusov in ugank.

Pridnost vnema ti oči in lica,
nočem navkljub, ko nisi mogla spati.
Čakala si kot vdana me drobnica,
četud' bolj slabi so bili obeti.
Sem videl – tvoja delovna ročica
je obrezala ciprese v naj'nem vrti.
Pa uničila in populila plevel,
odkar z Nezemljani sem odšel.

Iz jajca samostojno se razvije
kokoš – simbol slovenske domovine:
po zrnih kljune brž demokracije,
dojema kura bolj slabo zakone:
slovenskim mestom vladajo despotje –
njih kri norost vsebuje in toksine.
A ni oblasti, ki bi me zastrašila!
In ne ustave, da bi me omejila!

»... Ampak naj vam nekaj povem zelo osebno: Kakšen red neki! Če dobro premislite, je v kozmosu precejšen nered, pravzaprav totalen šlamparaj. Kar dobro si pogledjte tele vršace naokrog. Če bi bil red, bi se nad Bohinjskem jezerom dvigovali kvadri, kocke, piramide, tako pa je narava nahitro nekaj skupaj zmetala, odtlej pa histerično vseskoz nekaj preureja in prestavlja. Dobro si pogledjte tele hribe - same ušpičene in okrušene škrbine, se ti sproži plaz poleti in pozimi, pa potresi, vulkani, poplave ... kakšen red, kakšna harmonija neki z naravo, ta harmonija, ki jo, da se razumeva, gospa Pretnar, za debele denarje prodajajo okoljevarstveniki, pa newagerji, te harmonije ni bilo nikdar. Ena taka skrivnostna bitja smo v tem še bolj nedoumljivem stvarstvu, če sploh lahko govorimo o stvarstvu, morda pa je vse skupaj že od vekomaj, neustvarjeno, pa si to - neskončnost, večnost, gospa, - če si morete, predstavljajte. Enostavno ne gre.«

O primeru Pretnar so časopisi poročali na prvih straneh. Že po prvem tednu je krožilo kar nekaj zgodb, precej takih, ki so bolj ali manj odkrito namigovala na čudni bohinjski magnetizem. Amaterski astronomi in ufologi so na televiziji kazali albume fotografij neznanih letečih predmetov, ki naj bi jih bili posneli na tem skrivnostnem območju. Proučevalci korenin slovenskega naroda so k temu pridali, da se ljudje v tem alpskem kotu že od starih časov bojijo nečesa, čemur se reče divja jaga; te menda še nihče ni povsem zares videl, je pa po pripovedovanjih, starih bajkah in legendah videti hudo grozna. Seveda, so ezoteriki vse skupaj povezali, divja jaga je le drugo ime za neznana leteča plovila, ki prihajajo iz daljnih osončij, pristajajo v teh krajih, ugrabljajo ljudi in z njimi nehumano eksperimentirajo.

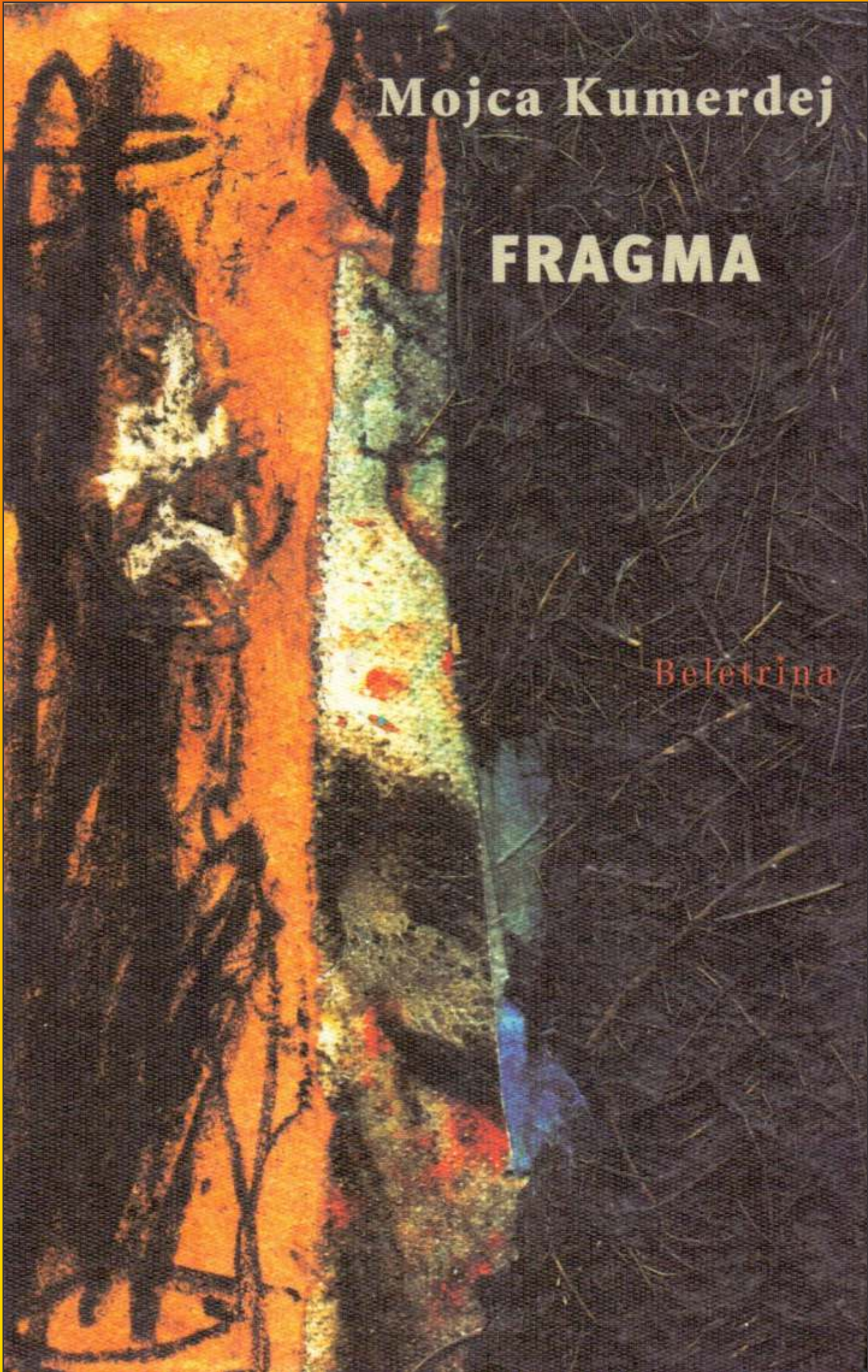
Al' nas ustvaril vse je Bog najvišji
in Zemlja skušnje kraj je, dom nebesa?
Al' vsi smo kvantov igrc zgolj slučaji
in ni nad nami božjega očesa?
Al' čisto sami bivamo v vesolji
in ni od nas bolj brihtnega telesa?
Na odgovor mi se moč noben zanesti,
saj le različna stanja so zavesti.

”Ne, hvala, gospod doktor, sem brala, da se tablet lahko navadiš in postaneš od njih odvisen. Če sem živčna, raje pristavim melisin čaj.«

Fragma (2003)

Zbirka kratke proze Fragma skozi perspektive raznolikih oseb precej ostro, natančno in na trenutke humorno razkriva notranje robove posameznika in sodobne družbe. Včasih so človeška čustva močnejša od miselnega sveta in od občutka za moralo, zato človeka lahko privedejo do samega roba ali celo pahnejo čezenj. In ravno to se v teh pripovedih dogaja. Zbirka vsebuje trinajst krajših zgodb, njihovi protagonisti pa so sila različni ljudje: mlada ženska, ki v svoji hčerki vidi tekmico za moževo ljubezen; moški, ki skrivaj zasleduje nepoznano žensko; devetindvajsetletnica z več kot sto kilogrami; prikriti homoseksualec in še pisana paleta drugih ljudi. Fragma je izšla tudi v madžarskem in češkem prevodu.

Pod gladino

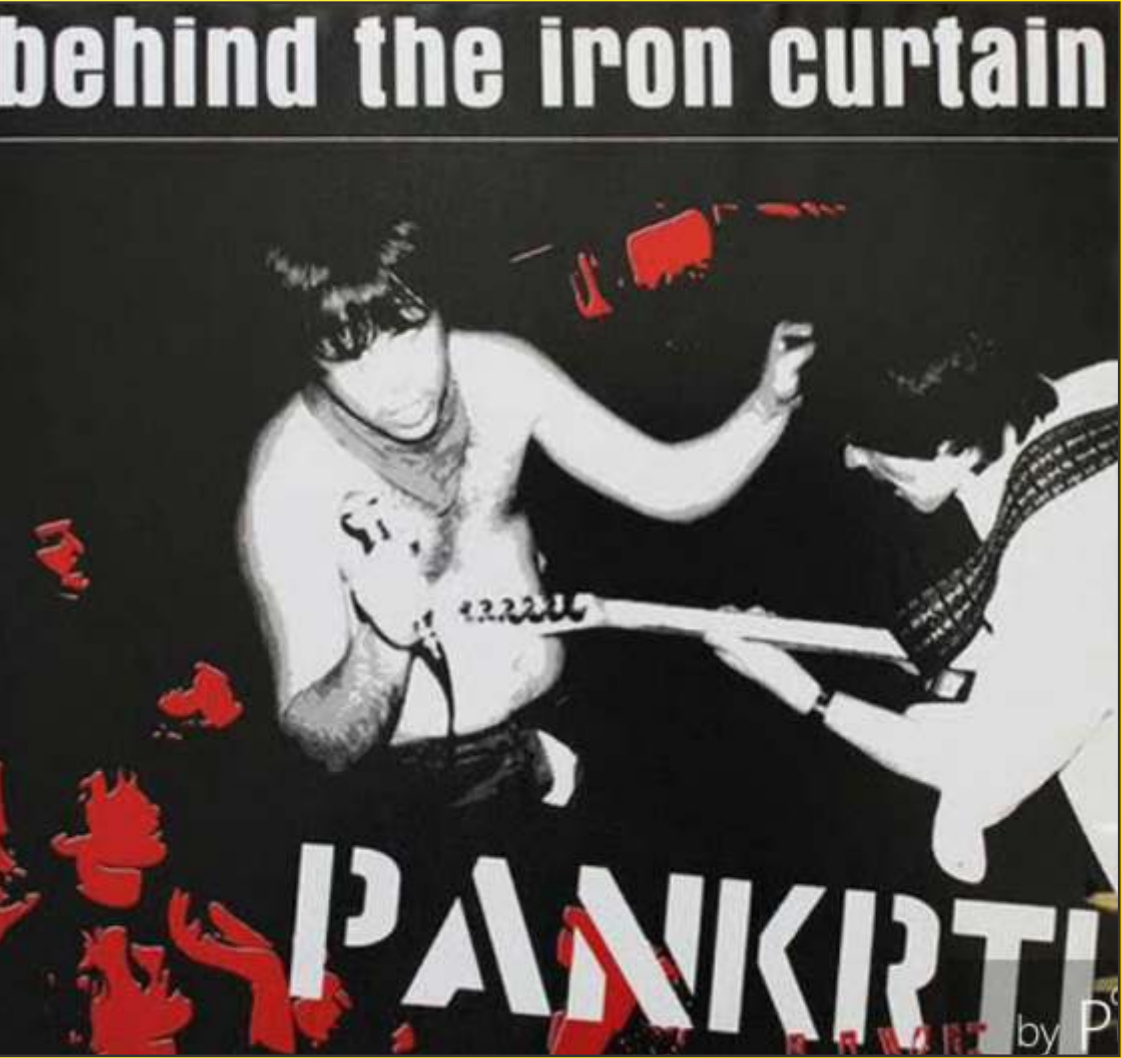
Ampak ti ne veš, kako je, če nekoga ljubiš bolj kot on ljubi tebe, če veš, da lahko njegov dotik in stisk nekoga drugega stisneta močnejše, medtem ko si mu ti pripravljen dati vse, kar imaš, in najti, napraviti karkoli, da bi mu dal tudi tisto, česar nimaš. In natanko to sem storila zate jaz in si enkrat v življenju vzela tisto, kar mi pomeni največ in mi je pred očmi že peto leto uhajalo.

Maščevalec

Oboževal sem te: način, kako si govorila, kako si premikala ustnice, kako si z dihanjem prekinjala stavke in jih povezovala v prav posebne pomene. Včasih si delovala mehko in ženstveno, drugič spet kot natrenirana vzhodnonemška plavalka in je bila tvoja hoja čvrsta in kretnje mnogo manj mile. Včasih si me zbadala zelo neposredno in celo malce grobo, drugič spet si me nežno pogladila po laseh, me poljubila na lica, pa tudi na usta. In potem se je včasih v tebi spet nekaj prebudilo in si me poljubila s pomenom. Skoraj vedno sem ti hotel odgovoriti z istim, a sem se vselej ustavil. Vedel sem, da sva si lahko najbližja le, če ostaneva zgolj in predvsem prijatelja, ne da bi skupaj spala, česar ti nikoli nisi povsem razumela.

V roju kresnic

Zelo verjetno bo čez desetletja sam prav tak, kot so zdaj njeni vrstniki: nekdam jezni mladeniči, ki so v strganih kavbojkah, bulerjih in zlizanem, odgrnjenem usnju, s pripetimi anarhističnimi bedži, ob večerih nekontrolirano zaudarjali po cigaretah in pivu, na koncertih Pankrtov, UBR, Via Ofenzive, Berlinskega zidu ... pljuvali v nastopajoče, ker se je to pač tedaj počelo, v podhodih risali in pisali protirežimske grafite, danes pa sedijo v upravnih odborih, nadzornih svetih, političnih strankah in urejajo časopise. Mar res ni šlo zgolj za ugodje in preganjanje dolgčasa?

Angel varuh

Ko ob osmih zjutraj sedem za računalnik, ti še trdno spiš. Brez občutka za spodobnost in čas, brez odgovornosti do življenja, do začetka dneva, ki se zate začne, ko se pač zbudiš in se ti zahoče, da vstaneš. Ko dopoldne izstopiš iz dvigala, se giblješ počasi in brezbrizno. Ne mudi se ti. Ker živiš sama. Iz sebičnosti, da se ti ni treba nikomur prilagajati, z nikomer usklajevati časa in obveznosti. Zate so ure enake minutam in minute dnevom. Vseeno ti je, ali se v stanovanje vrneš ob šestih popoldne ali opolnoči.

Ljubezen je energija

Dobro je vedel, da nič ne nastane iz nič in tudi nič ne izgine v nič. Niso bili redki trenutki, ko je začutil, kako je vse skupaj med sabo povezano: dež pade na zemljo in nazaj v zrak izpuhti, pšenico človek požanje, jo zamesi v kruh, se z njo okrepi pa spet naravi povrne ... Z obnovljeno močjo se je dvignil, se pogljal do mize, z močnim treskom zaprl predalnik smrtonosnih tablet in z razlito radostjo na obrazu vzdiknil: »Seveda, vse je kroženje, vse energija - v žarnicah, bojlerjih, televizorjih in v meni - ja, v meni je ogromno energije!«

Ponovitev

Pomisli na neki oddaljen kraj. Ob cesti. Malo hiš. Poleg pokopališče ... nagrobnik ... verjetno marmornat ... ime in priimek, letnici rojstva in smrti ... nekako tako ... verjetno ... Nikoli ne bo odšla tja. Vsega ni mogoče razumeti. Moškega, ki odspi v tebi in ga potem dokončno ni.

Mernik sreče

Vsakič, ko me postalo strah življenja, ne da bi natanko vedela, zakaj, in me je zakrčila nerazumljiva tesnoba, sem si rekla: če pogledaš njo, se ne moreš pritoževati nad ničemer, nasprotno, dobro ti gre, pravzaprav ti gre zelo zelo dobro. Bila si moj mernik sreče, in kadar sem podvomila o svoji, sem se le ozrla nate in nič več me ni žalostilo.

Gradivo hrani Slovenski etnografski muzej

Roka

Stara sem devetindvajset let in imam sto sedem kilogramov. Občutek mi pravi, da se odslej ne bom več redila. Tako se mi zdi - po tem, kar se je zgodilo, čutim, da sem kljub svoji teži postala lažja.

Nekakšen sindrom

Ja, ljudje imajo radi ljudi, ki jih ne ogrožajo. Zdiyo se jim čisto prijetni. Povsem nenevarni. Nikoli si ne zapomnijo njihovih imen, saj veš, oprostite, kako vam je že ime? In ko se z njimi ponovno srečaš, imajo sicer občutek, da so te nekje že videli, ne pa tudi, kje, kaj šele, da bi si zapomnili tvoje ime.

Okvara

Kajti smrt lahko življenje iztisne samo tistim, ki tvegajo in se še pravi čas odločijo - četudi s strahom, pa naj si bo za bolečino - zato, da preživijo. Pri rečeh, ki so mrtve, pri ljudeh, ki živijo, četudi so umrli že davno, pa traja dolgo, včasih, pogosto, zelo zelo dolgo, preden razpadejo in se dokončno razkrojijo.

Moj najdražji

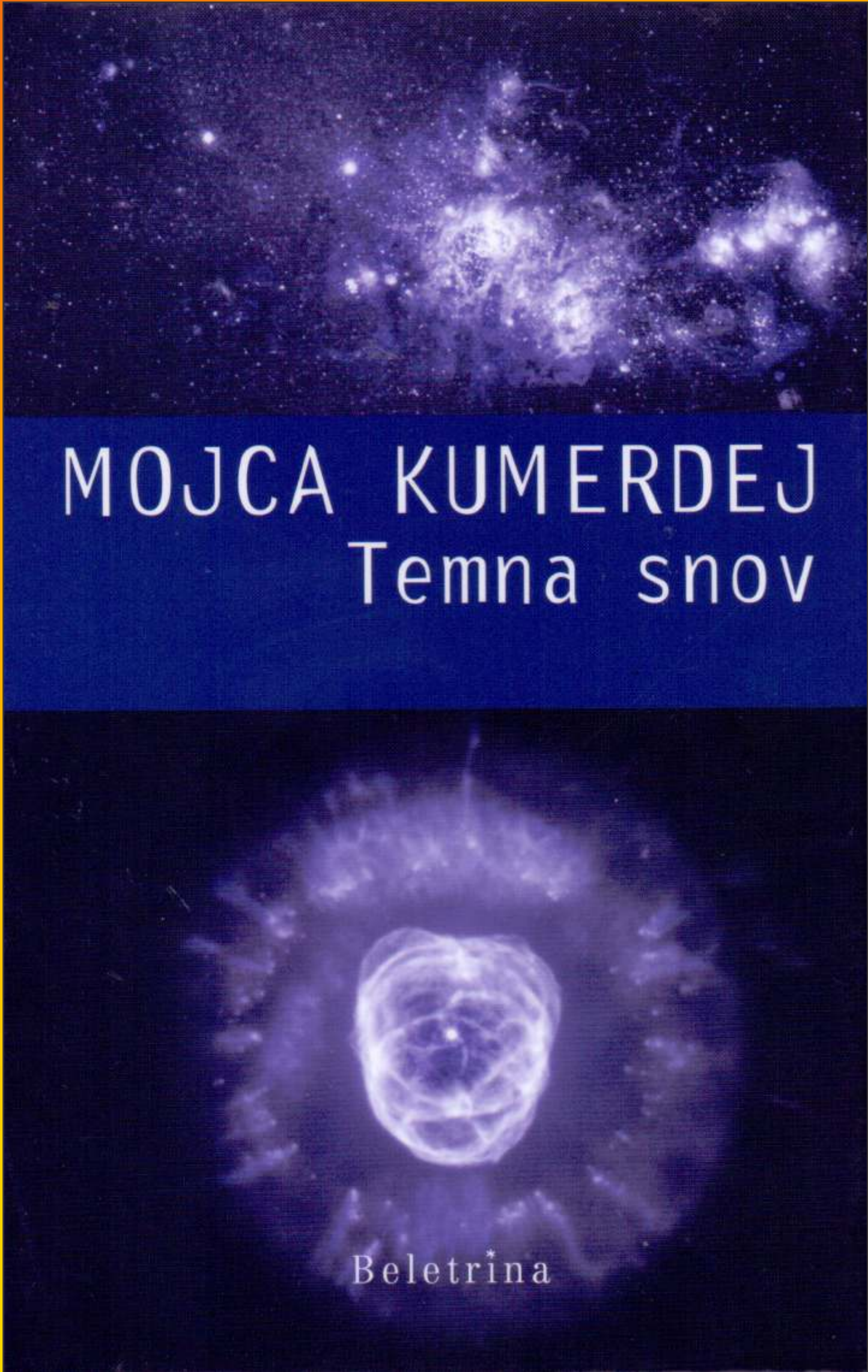
»Kar stopite za menoj,« mu je v roke potisnil obesek z modro-belim simbolom. Na njem je visel ključ, o katerem je sanjal zadnjih dvajset let. Na pokritem parkirišču se je v zgodnjem jutranjem soncu bleščal povsem nov, nevožen beemve iz serije 5.

Več kot ženska

Ob najinem prvem srečanju mi je postalo jasno, da te je le maločesa strah in da nimaš strahospoštovanja do avtoritet. Tudi v meni si znala pritisniti na najšibkejšo točko - ne vem, kako ti to uspeva, nemalokrat sem imel občutek, da mi vidiš v možgane, ampak verjetno imaš le pregovorno žensko intuicijo in natančno razbereš to, kar nekdo govori, in opaziš detajle v vedenju, majhne, skoraj neopazne geste, iz česar nato izdelaa zgodbo.

Temna snov (2011)

Vsiljivec

Je že tako, da bolj kot ljubezen tistih, ki nam jo neprestano ponujajo ali vsiljujejo, cenimo ljubezen onih, za katero se je treba boriti in se zanje pošteno potruditi. Podobno kot cenimo dobroto ljudi, ki so sicer slabi, celo kruti, a v hipu, ko izkažejo preblisk dobrote in topline, se večina okoli njih razneži in kar ne zmanjka jim besed, kako so pokvarjenci v svojem bistvu prave dobričine, le da jim njihove značajske poteze preprečujejo, da bi svojo dobroto iz sebe tudi pogosteje iztisnili.

Program nacionalne obnove

Starševstvo je težak in odgovoren poklic, pri katerem se je treba marsičemu odpovedovati in si življenje natančno planirati. A prav tako življenje zahteva načrtovanje v primeru odločitve, da ste se reprodukciji odrekli oziroma niste pravočasno poskrbeli za darovanje svojega reproduktivnega materiala. Kot kaže, ste se v logistiki ušтели ali pa čisto preprosto ravnali sebično in s tem družbo potencialno in dejansko oškodovali. Zato pa obstajajo družbene poravnave v obliki pobranih davkov, s katerimi lahko tistim, ki k reprodukciji stremijo in želijo prispevati k nacionalni obnovi, pomagamo in jim realizacijo tovrstnih projektov omogočimo.

Včasih Mihael molči

Odrasli mislijo, da otroci ne razumemo nič, da ne moremo razumeti stvari, ker jih ne smemo razumeti! In potem pred nami šepetajo in se lažejo, tako kot se je o tistem večeru zlagal moj očka pa kot se laže mamica in se o enih stvareh sploh noče pogovarjati. Ampak jaz včasih vem stvari, ki jih ne bi smela vedeti, in vem včasih tudi kaj, česar ne vejo odrasli. In potem sem razmišljala o tem, kako bo, ko bom sama imela otroke, pa tudi o tem, zakaj je sploh treba imeti otroke, ko pa so otroci lahko žalostni, tako kot je žalostna moja sestra, ki zgleda kot kak okostnjak, in so lahko nesrečni, tako kot sem jaz.

Jetrnik

Ne rečem, da že pred tern, torej v času pravega življenja, ko sem bil jaz s svojim celim telesom, nisem poslušal zgodb kirurgov, kako se po transplantaciji organa kdaj pri njih oglašijo pacienti in potem mencajo in mencajo, preden končno ne iztisnejo vprašanja, češ, kaj mislite, ali bi bilo možno, da je v presajenem organu kak darovalčev spomin, ker da imajo občutek, da z njimi živi še nekdo, da se jim je, na primer, spremenil okus, pa da jih nogomet, njih, nekdanj strastne navijače, po operaciji pušča nerazumljivo hladne ali da jih v prstih žuli, da bi sedli za klavir in eno zaigrali, četudi o glasbi nimajo pojma? Ne, ni možno, jim skladno in z doktrino pojasnjuje stroka.

Kaca

Pogled, ta amorfn materija, ta prada vni človeški organ, ki se nevidno dotakne drugega, da se ta instinktivno ozre, in katerega moči se večina ljudi ne zaveda in ga ne zna uporabljati. Sam vem, kako se v takšnih situacijah izogniti vsakršnemu stiku z očmi, in to ne le neposrednemu, pogleda se lahko srečata v odsevnih površinah.

Na terasi Marija

Toda Marija je bila ženska izven vseh kategorij, ki smo jih poznali, poznali pa smo poleg mater in sorodnic, vključno z zoprnimi sestrami, še učiteljice in predvsem sošolke, ki smo jih ali ignorirali ali gnjavili brez otipljivega razloga in so se nam, razen zelo redkih izjem, zdele nezanimive - in to zlasti zato, ker njih nismo zanimali mi, ampak mulci iz višjih razredov, kar smo jim na neki način zamerili, četudi v resnici nismo vedeli, kaj naj bi z njimi počeli. Kajti tudi tisti zanimivejši vzorčni primerki naše generacije v nas niso vzbujali sanjarij in stanj, kot jih je v naši domišljiji in s tem v naših drobcenih telescih sprožila Marija.

Temna snov je zbirka enajstih novel. V njih najdemo nepojasnjene in nerazumne skrivnosti, ki vpletene v isti meri privlačijo in odbijajo. Zaradi svojih globokih potlačenih nemoralnih gonov včasih izgubijo celo svojo dušo. V zgodbah se srečamo s tabuji – smrt, darovanje organov, zloraba otrok, izkoriščanje delavcev, serijski morilec, vohun, robot ... Vsaka se nas dotakne na drugačen način, vsekakor pa ob nobeni ne ostanemo hladnokrvni. Zaznamo tudi duhovitost, ki se včasih bolj, drugič manj prikrade na površje. Avtoričina posebnost ter globoka prefinjenost nas vodita od začetka do konca te presunljive knjige. Temna snov je izšla tudi v španskem, srbskem, bolgarskem ter makedonskem prevodu, posamične kratke zgodbe pa so prevedene v trinajst jezikov in so vključene v domače ter tuje zbirke in antologije.

Enostavno s svetom, v katerem živim, nisem zadovoljna, krivičen je že v posameznikovem izhodišču, ki je pogojeno z naravnimi zakoni in kulturo, in izhodišča mnogih so ob samem rojstvu tako rekoč nična, nepravičen je kasneje v raznih butastih družbenih sistemih in je predvsem absolutno preboleč. Včasih svet opazujem iz čudno zamaknjene perspektive, kot da bi ocenjevala neki umetniški projekt, moja ocena je v precejšnji meri negativna, če bi bila sama avtorica takega projekta, z njim ne bi šla nikoli v javnost. Zato pa z besedami skušam strukturne šibkosti in norosti ubesediti ter osvetliti, kaj dosti več ni v mojih močeh. (Mojca Kumerdej; Literatura, 2011)

Vanda

Najraje od sobnih rastlin imam orhideje. Štiri mi cvetijo na okenski polici, peta se pripravlja in bo vsaj dva cvetova odprla do prihodnjega tedna. Vsi se čudijo, kako da znam tako dobro z rožami, in jaz jim povem, da sva jih imela tudi doma, v hiši, še več na vrtu. Lepo sva zanje skrbela, še posebej sem se z njimi ukvarjal jaz. Po blagi zimi so že konec februarja na vrtu najprej pognale cvetlice hladnih barv, lila žafrani, beli in rumeni tulipani, nato so vrt preplavile spominčice, najlepša pa so bila zame poletja, ko so se razcveteli modri irisi, dišeče potonike, kasneje pa raznobarvne gladiole in lilije. Na začetku vsake pomladi sem obrezal jablane in trto, ki se je razraščala po pergoli nad teraso in je poleti mehčala pripeko. Zelo rad sem imel vrt, raje od hiše, kamor sem se priselil pred enajstimi leti.

Božič s Hirošijem

»... so pa med našimi strankami tudi osamljene zmešane babe, za katere je konec koncev vseeno, ali gre za mačka, papagaja, robota ali psa, ali miga z repom, maha s krili ali pa brni in utripa z lučmi, samo da nanje reagira in ustvarja videz, kot da jih pozorno posluša in celo razume, pa to že dojemajo kot bližino in intimo ...«

VSEBINA	
Jetrnik	7
Vsiljivec	19
Siromaki	40
Program nacionalne obnove	59
Božič s Hirošijem	72
Vanda	81
Čas potem	90
Na terasi Marija	97
Včasih Mihael molči	113
Zdaj spita ...	132
Kaca	146

Siromaki

Denar te verjetno res ne osreči, ampak z njim, pa naj govorijo, kar hočejo - kdo drug, če ne tisti, ki ga nimajo in se s takim prežvečenim moralizmom tolažijo -, lahko človek osreči sebe in druge. Z denarjem je mogoče kupiti marsikaj, po mojih izkušnjah malone vse. In to ne le materialne reči. Naj za tvojim hrbtom govorijo karkoli - iz nevoščljivosti, kajpada! -, so ljudje, če imaš denar, do tebe vljudni in spoštljivi, pa četudi zgolj zato, ker se te bojijo. Toda ali ne hodita vljudnost in strah z roko v roki? Do podrejenih je človek z lahkoto osoren in grob, že zato, ker si tega ne drzne do nadrejenih in močnejših od sebe, ko pa imaš moč, se lahko sam odločiš, kako boš ravnal z ljudmi, in z revčki, če ni druge potrebe, si z lahkoto prijazen.

Čas potem

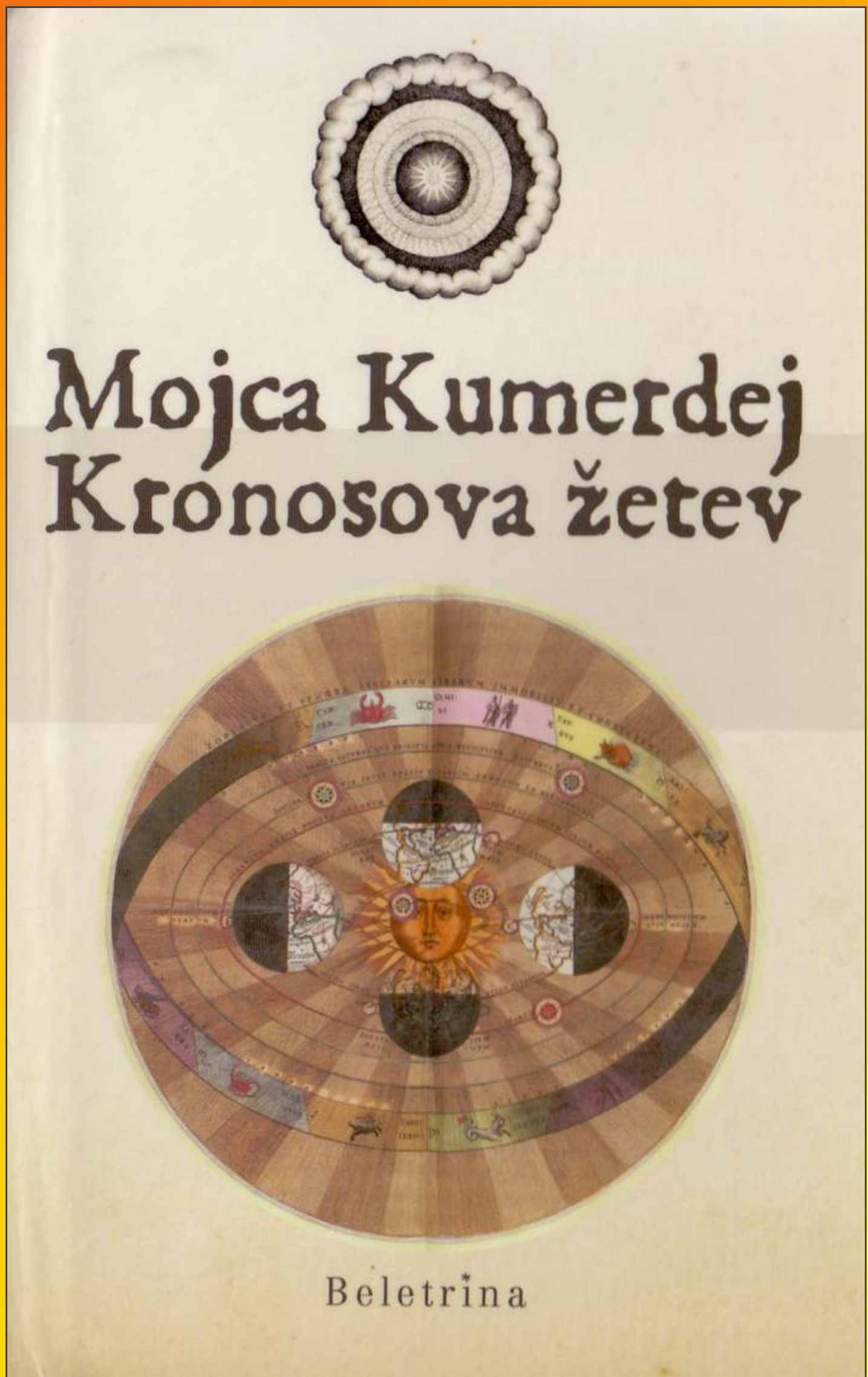
Lahko si predstavljam bolečino, ki spremlja umirajoče in njihove bližnje. A čas dolgotrajnega umiranja je priložnost, zadnja priložnost za izrekanje tistega, kar je leta ostajalo nemo in kar že dolgo ali nikoli ni bilo izrečeno. Z nenadno smrtjo, ki nepričakovano zareže v življenje, pa je konec vsega, tudi časa za popravke. Bolj kot smrt me bolijo besede, površno in nepremišljeno izrečene besede tistega hladnega januarskega jutra, pa tudi one druge, ki bodo za vedno ostale neizrečene - moje in njegove neizrečene besede.

Zdaj spita ...

Naj ljudje živijo z bogom ali brez, njihov gospodar je strah. Marsikdo bi mi oporekal, ampak strah jaz poznam - ko odpre svoje tope oči, se življenje ustavi in zazija brezno, pa naj se ljudje še tako prepričujejo, da bo vse še dobro, le verjeti je treba in pozitivno razmišljati ... jaz to poznam ... zelo dobro poznam. In kaj vse bi dal človek v tistem trenutku, da bi življenje spet teklo tako kot dotlej, predvidljivo, kot da je dan podoben dnevu in se vznemirljive reči dogajajo vsem drugim, le njemu ne. Človek slabo prenaša že misel na velike spremembe, kaj šele spremembe, ki se dejansko pripetijo.

Kronosova žetev (2016)

Ne gre pozabiti, da ima ljudstvo rado dramatično dogajanje in ne pustih prilik v puščobnih, vsega okrasja oskubljenih cerkvah. Ljudstvo ima rado zavaljene angelce in njihove nadnaravne rogate sovražnike, ljudstvu paše, da jih s cerkvenih poslikav strašijo angeli z meči in sulicami, pa hudobci z iztegnjenimi jeziki ... Ljudstvo ne mara abstrakcije, ampak preproste, trdne reči.

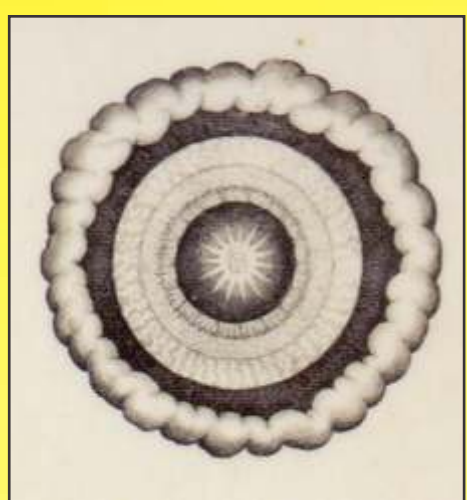
Ne gre pozabiti, bila je ženska in ženski možgani, ki so manjši in lažji od moških in tudi bolj razredčene mase, niso narejeni za težka razmišljanja, ampak za razumevanje starševskih in kasneje moževih navodil, za vzgojo otrok in vodenje gospodinjstva, za družabne obveznosti in plese, prostor se v ženskih možganih najde za vezenje, nekaj malega za lahkotno muziciranje ...

Vešči so dali zadnjo priložnost, da dokaže nedolžnost. Izmučeni in iznakaženi so okoli vratu ovesili kamniti križ in jo prek mostu potisnili v reko po naslednji logiki zdrave pameti: če je kriva, se bo s kamnom vred potopila. V nasprotnem primeru, da se s kamnom okoli vratu iz vode dvigne, pa je to dokaz, da so na delu nadnaravne sile. In te so bodisi zle bodisi dobre. A da gre v primeru, da vešča s kamnom vred ne potone, za dobre sile, bi se moral dogoditi dodaten čudež, v katerem bi morala biti nedvoumno očitna božja milost. Kakšen čudež bi to lahko bil, je težko predvideti, a ko bi se zgodil, bi bilo zaradi obsijanosti s Svetim duhom to jasno vsem navzočim.

Kronosova žetev je roman o koncu 16. stoletja, ko je bil na območju današnjega slovenskega prostora v polnem razmahu boj za prevlado med protestantskimi deželnimi stanovi in katoliško habsburško oblastjo. V njem se slikovito prepletata zgodovina in fikcija. Osrednje osebe so krvniki, ki v imenu boga prinašajo na žrtvenike grešne kozle ter, po drugi strani, izjemni posamezniki, ki razmišljajo s svojo glavo in imajo pogum ter znanje, da se zoperstavijo prevladujoči miselnosti množice. Konkretna zgodovinska dejstva in osebnosti so odrinjeni na stran, zgodbo vodi človeška dimenzija; strasti, človeške nravi, pogum, tveganje življenja za vero ali idejo, usode posameznikov, ki želijo biti zunaj vsega tega. Kronos pa je seveda bog časa, a tudi žetve ... Roman je preveden v angleški in srbski jezik.

O davku na vode, in to tako na potočke, ki se vijejo skozi fevd, kot na vodo, ki se nakaplja iz nebes, bi prav tako veljajo razmisliti. No, veter pa bomo velikodušno podarili ter ljudstvo opozorili, da če ga bo kakorkoli sralo, bo nad njihove bajture za kazen privihrala vihra in jim polomastila strehe ter pomendrala, kar so nasejali in nasadili. Ko se ljudstvo nad novimi davki razburi, mu tako v istem paketu neobdavčeno ponudimo veter in bo v hipu doumelo, da je oblast kljub strogim ukrepom preudarna in pravična.

»Svetloba zunaj, ki se ravnokar zgošča v temo, je božji dar, in vse, kaj je zunaj, nadzorujemo mi, ki smo izbrani od Boga. Zatorej tako kot ljudstvu nalagamo davek, imenovan dimnina, bi bilo mogoče uvesti davek, imenovan svetlina.«
»Davek na kaj?!« se ne more načuditi grof.
»Na svetlobo, Friderik ...«

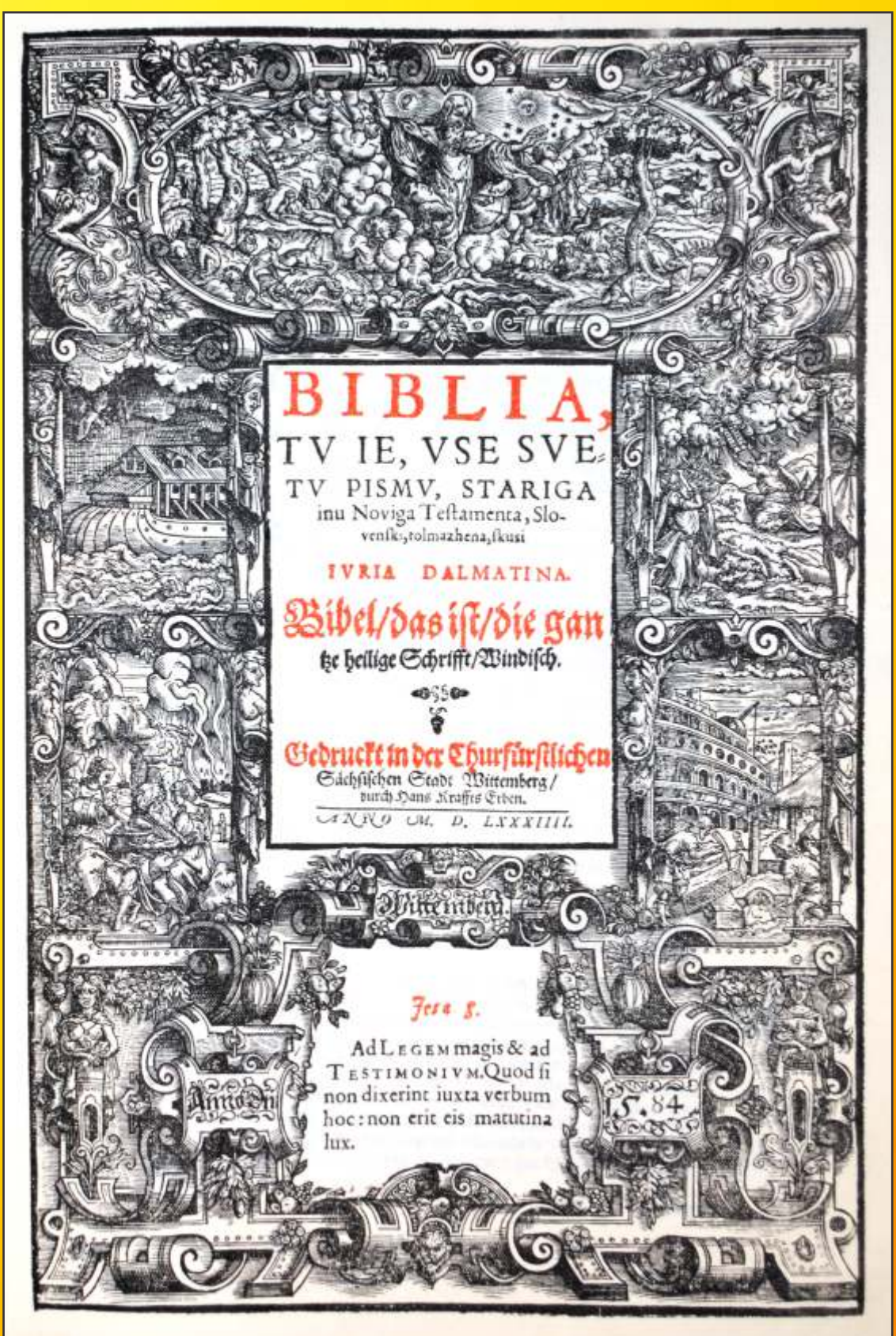
Iz obrazložitve za nagrado Prešernovega sklada 2017
Roman Mojce Kumerdej Kronosova žetev se dogaja ob prelomu razburkanega 17. stoletja, ki je bil čas turških vpadov, kuge, vrenja množic, in ob hkratnih pripravah na protireformacijo, zažiganje knjig in izgon teh, ki niso pokleknili. Roman je pisan v delno starinsko patiniranem jeziku, polnem metaforike in podob, ki so polne poproščene teologije. To mu daje izrazito jezikovno barvitost in stilsko razgibanost. Kumerdejeva piše o preteklosti, da bi pokazala na današnje stanje in poiskala pravzroke zanj, za naš hlapčevski odnos in upogljivost. (Odlomek iz obrazložitve Mateja Bogataja.)

Mojca Kumerdej. Foto: Jože Suhadolnik

Razuma, spoštovani župan, pa v naših krajih ni prav veliko. Čustva, občutja in brezumne strasti gonijo svet ...

Zatorej, če vam kdo reče: Slovenci, eni čisto navadni hlapci ste, za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, takrat, ljubi Slovenci, z obema rokama primite v lesene platnice in svinjski leder zvezano biblijo in ga usekajte z njo po betici, da se nikdar več ne pobere s tal! Toliko slovenskih besed, toliko besed, ki bi jih razumeli, za kar se morate zahvaliti svojemu rojaku Juriju Dalmatinu, niste v vsej svoji zgodovini imeli nikoli. S pridom jih uporabljajte!

Strah je mogoče učinkovito spariti z drugimi čustvi, na primer, z zavistjo, pa s strahom pred izgubo nečesa, česar v resnici nikoli niso imeli. Ah, to čudovito stvarstvo iluzij, ta koprena utvar, ki se lepi na človeške poglede in ustvarja prav neverjetne optične prevare. Strah je krona, pred katero klecnejo celo najdrznejši, le pravega mesta se je treba dotakniti. Ni treba močno, zadošča en sam rahel dotik prave točke in celotno telo zadrhti in zavibrira v melodiji strahu. S strahom se vlada in strah je učinkovit še toliko bolj, če se vanj umeša krivdo, da se človek počuti krivega za lasten strah, ko pa bi moral bogaboječ povsem zaupati stvarniku in se predati njegovemu neskončnemu odpuščanju in božji milosti.

»Če ženska moškemu ne nameni pogleda,« je tedaj nadaljeval župan, »še ne pomeni, da ga ni opazila. Morda ga ne pogleda natanko zato, ker ve, da jo on opazuje, medtem ko se sam sprašuje, kako bi vzdramil njeno pozornost, da bi se ozrla in bi se njene oči srečale z njegovimi. Medtem ko moški razmišlja o slučaju in usodi, ženska vodi igro prepletanja vitezov. Ženske so v tem spretnejše od moških, v javnosti jim je odmerjen skromen prostor, zato so izpilile drugačne govorice.«

»Kdo pa je ta v črni suknji z visokim klobukom na glavi, ki se je zarežal in nato priči izgini! Oblečen v črnega Kranjca, v eno črnih zlodejevih podob, v kateri se v teh krajih občasno prikazuje? Hodi oblečen kot mi, kot da je eden izmed nas. Kako naj ga ločimo, kako razpoznamo, kdo je zlodej in kdo smo mi?«

Nagrade, soavtorica

Mojca Kumerdej je na literarnem področju aktivna v več vlogah. Med drugim že leta sodeluje z Zavodom Keskova (Galerija Kapelica, BioTehna, Rampa), kjer od leta 2016 vodi pogovore o umetnosti in znanosti. Ta projekt se je na začetku imenoval Science Cafe, sedaj se je preimenoval v Frikšn bar. Sodeluje tudi z zavodom Aksioma; tam je izšla Ženska z volkom. Poleg tega piše spremne tekste (npr. Eva Pacher: Čudoviti klon; Roberto Bolaño: Noč v Čilu), sodeluje na diskusijah (npr. Spolnost – cerkvena zadrega?) ...

Nagrade

Dobitnica Kristala Vilenica 2006

Mednarodni literarni festival Vilenica je srečanje pesnikov, pisateljev, dramatikov in esejistov iz Srednje Evrope, ki ga Društvo slovenskih pisateljev v sodelovanju s Kulturnim društvom Vilenica organizira na Krasu in drugod po Sloveniji. Za zgodbo »Pod gladino« je leta 2006 prejela nagrado Kristal Vilenice.

Borštnikova nagrada 2016

Borštnikova nagrada za dramaturško obdelavo tekstovne predloge Lotos Vincenc Šparovec, Dragan Živadinov, Mojca Kumerdej za dramaturško obdelavo tekstovne predloge uprizoritve Projektator v izvedbi Zavoda Delak.

Kočićevo pero 2016

Pisateljica Mojca Kumerdej je za kratke zgodbe Tamna materija (Temna snov), ki so izšle pri beograjski založbi Geopoetika v prevodu Ane Ristović konec leta 2015, prejela nagrado Kočićevo pero. Nagrada za pomembne dosežke v sodobni književnosti, ki jo podeljuje Sklad Petar Kočić Banja Luka – Beograd, je šla tokrat prvič v roke tujemu avtorju.

Nagrada Prešernovega sklada 2017

Za svoj drugi roman, Kronosova žetev, je leta 2017 prejela nagrado Prešernovega sklada.

Nagrada Kriško sito 2017

Aprila 2017 je z istim romanom (Kronosova žetev) osvojila nagrado Kriško sito.

Soavtorica v domačih in tujih antologijah

O čem govorimo. Slovenska kratka proza 1990-2004, 2004 (Pod gladino, V roju kresnic, Borovec; slovenski jezik)

Utro v Rossii, 2004 (Pod gladino; ruski jezik)

Poletje v zgodbi III., 2004 (Pismo; slovenski jezik)

Angels Beneath the Surface, 2008 (Pod gladino; angleški jezik)

The Dark side of the Mountain, 2008 (Ljubezen je energija; slovenski jezik)

Sehnsuchtsort Berlin, 2008 (Vsiljivec; nemški jezik)

Dvanaeset ženi. Glasovi, 2008 (Pod gladino, Maščevec; makedonski jezik)

Noc w Lublanie, 2009 (Pod gladino; poljski jezik)

Zašto zboruvame?, 2009 (Pod gladino, V roju kresnic, Borovec; makedonski jezik)

Szlóven irodalmi antológia IV., 2010 (Pod gladino; madžarski jezik)

Dan zmage, 2012 (Bela brada; slovenski jezik)

Kleine Sprachen - grosse Literaturen, 2012 (Jetrnik; nemški jezik)

Kliči me po imenu, 2013 (Vsiljivec; slovenski jezik)

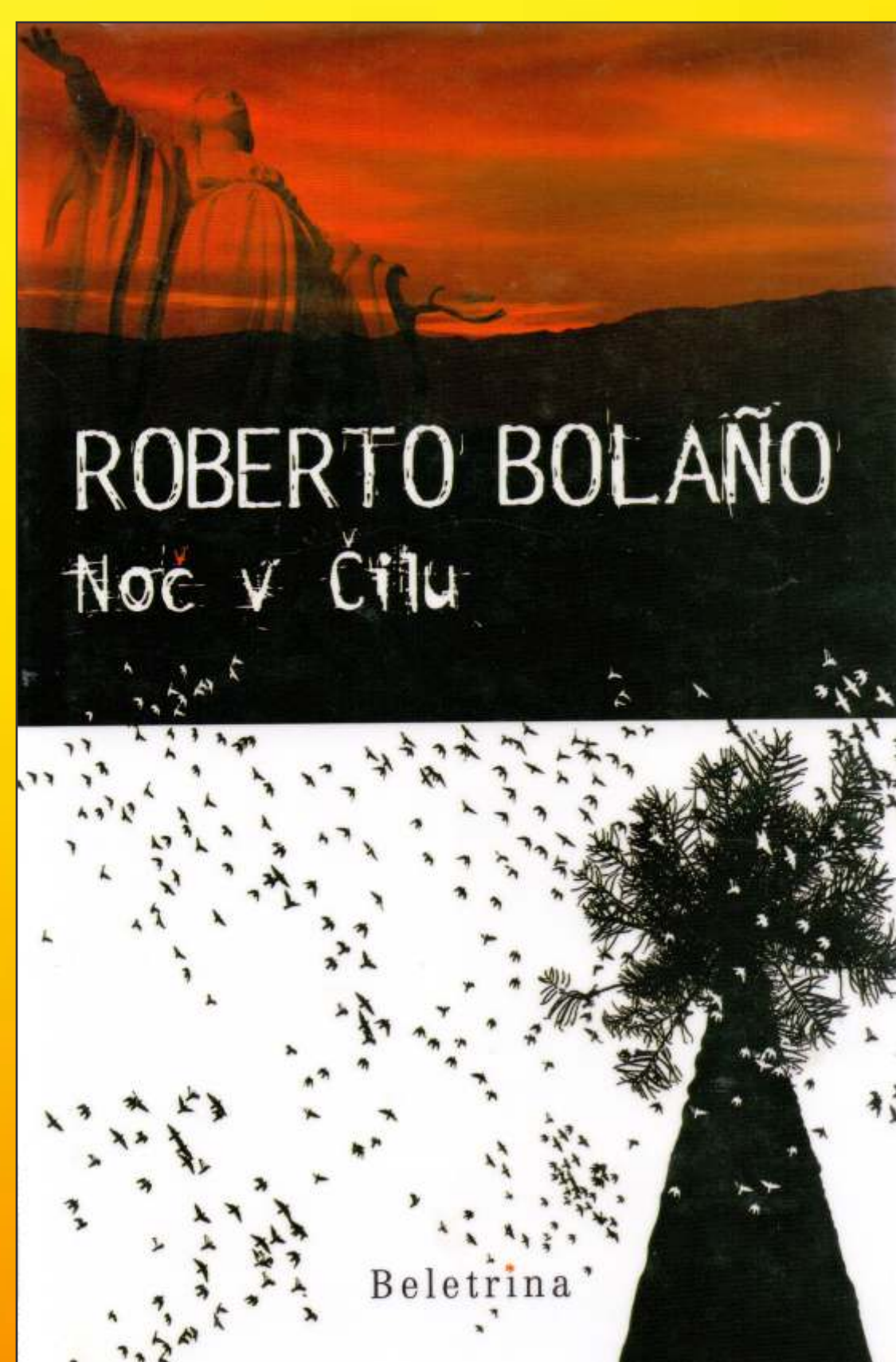
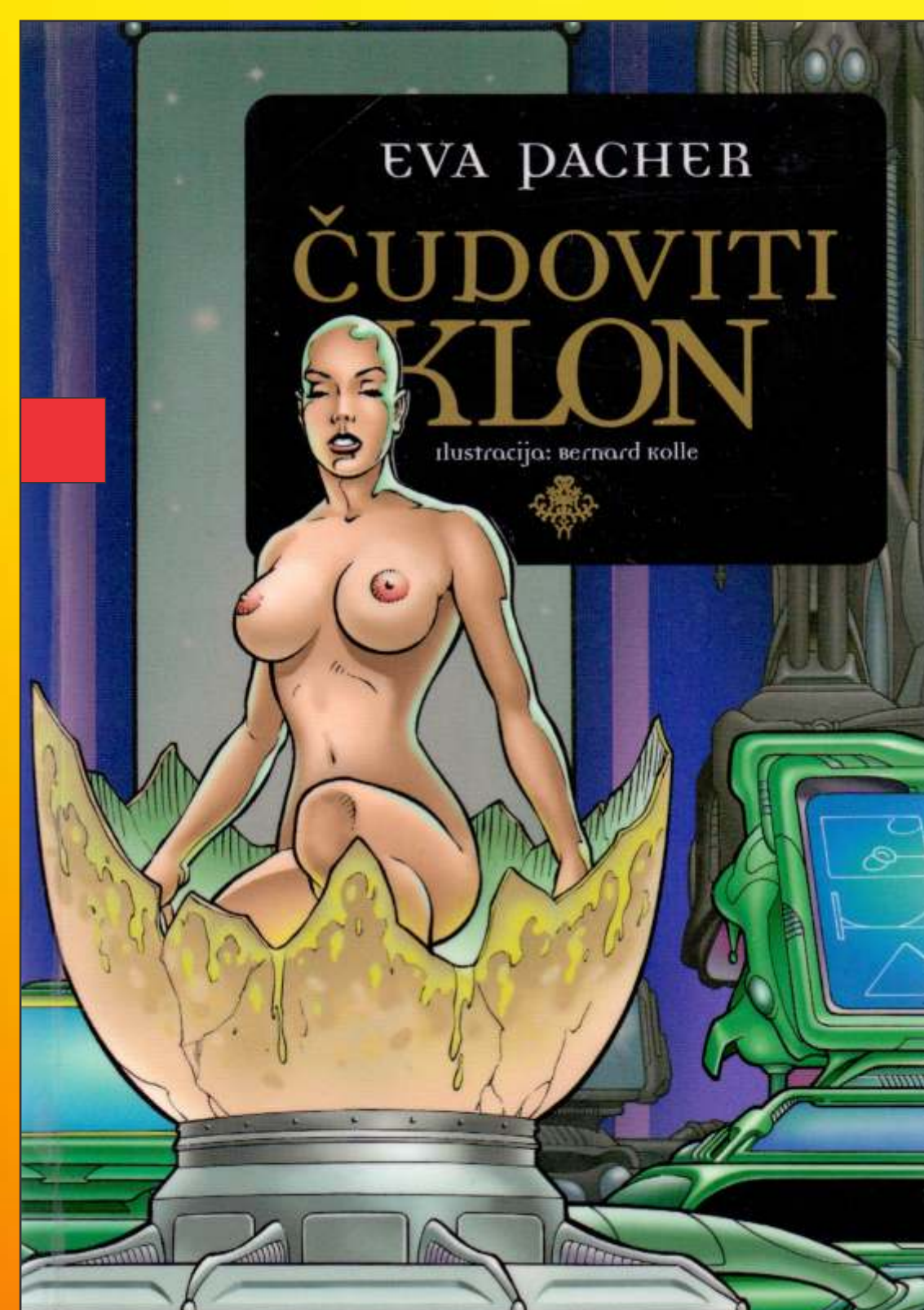
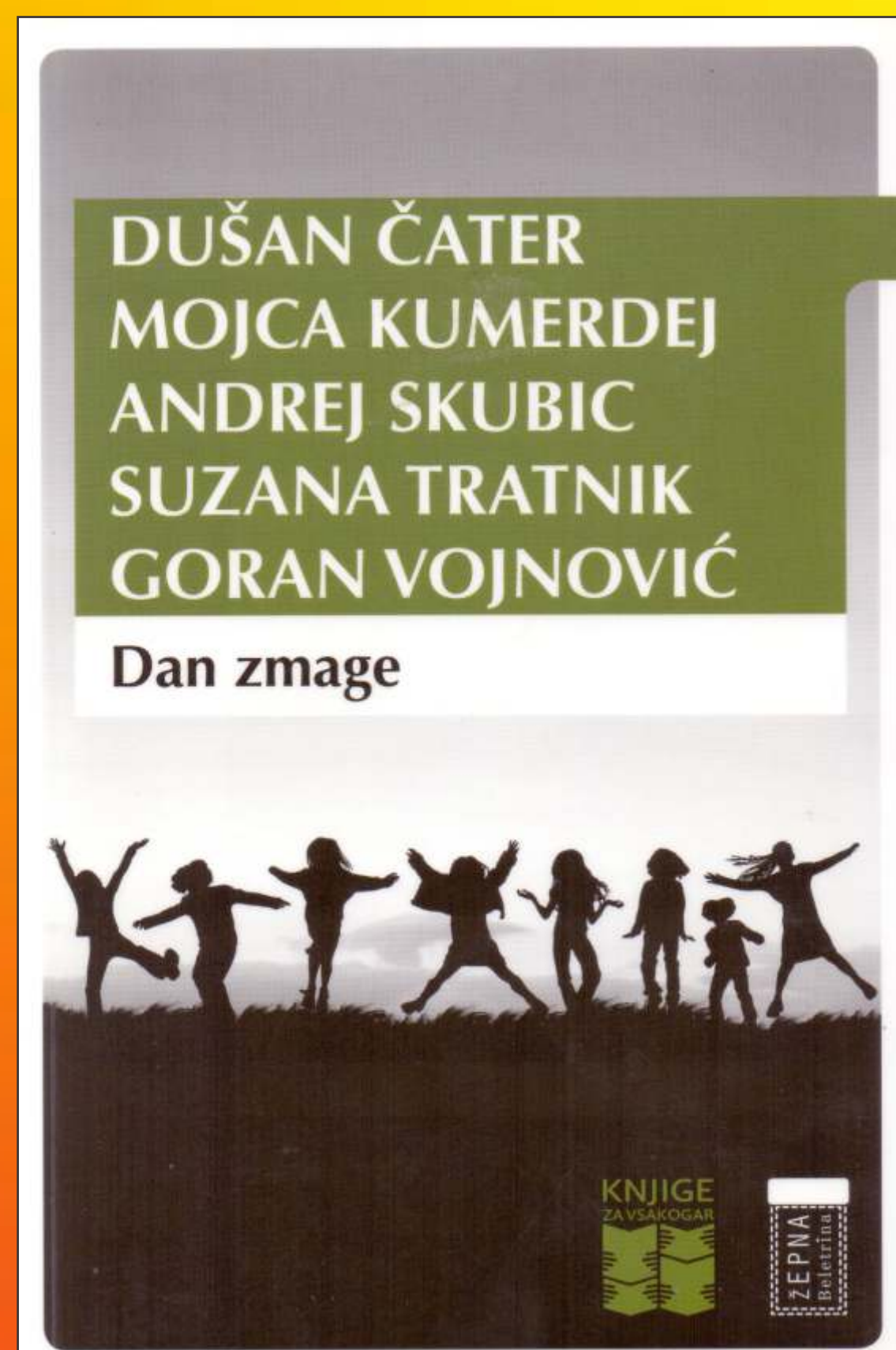
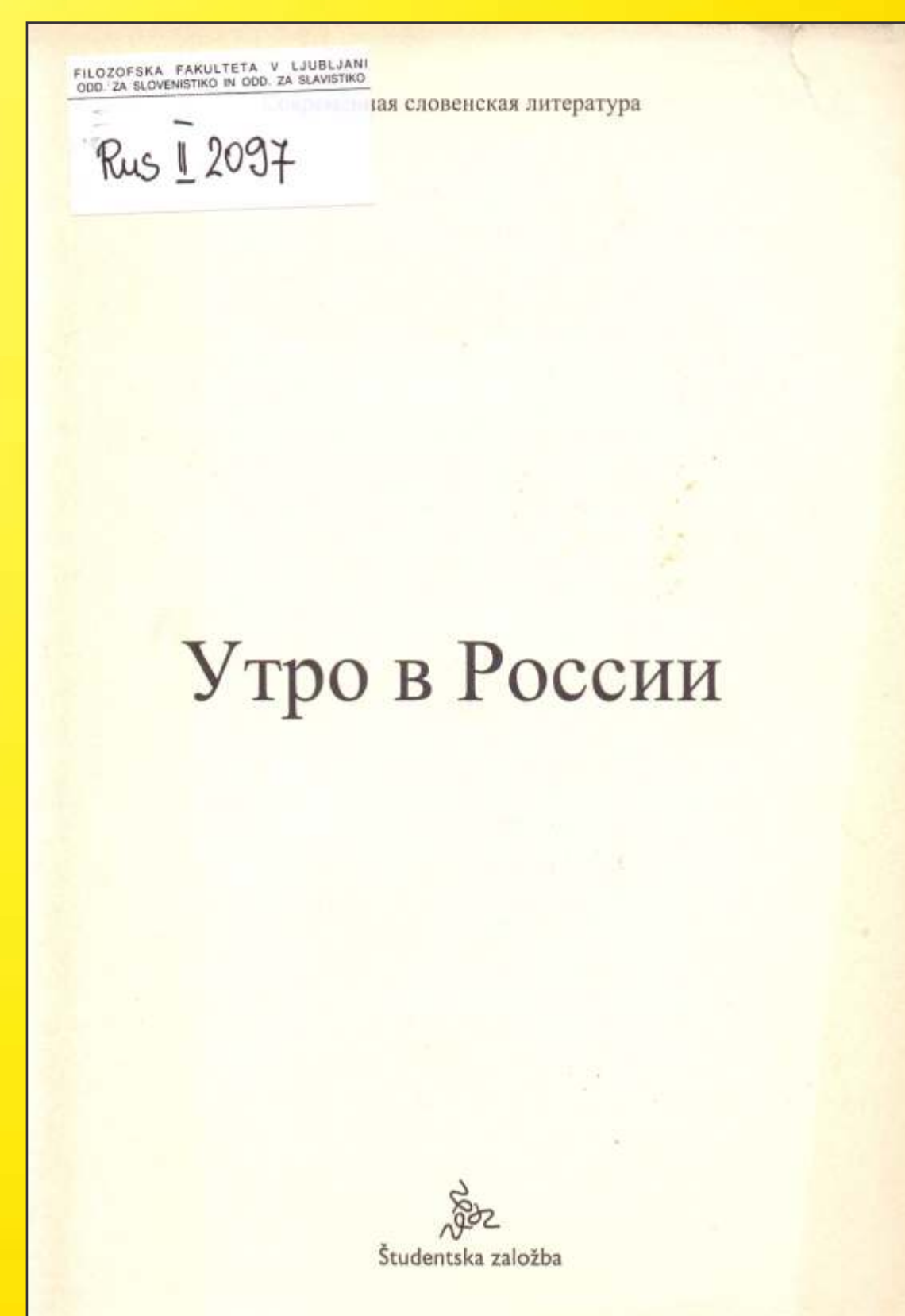
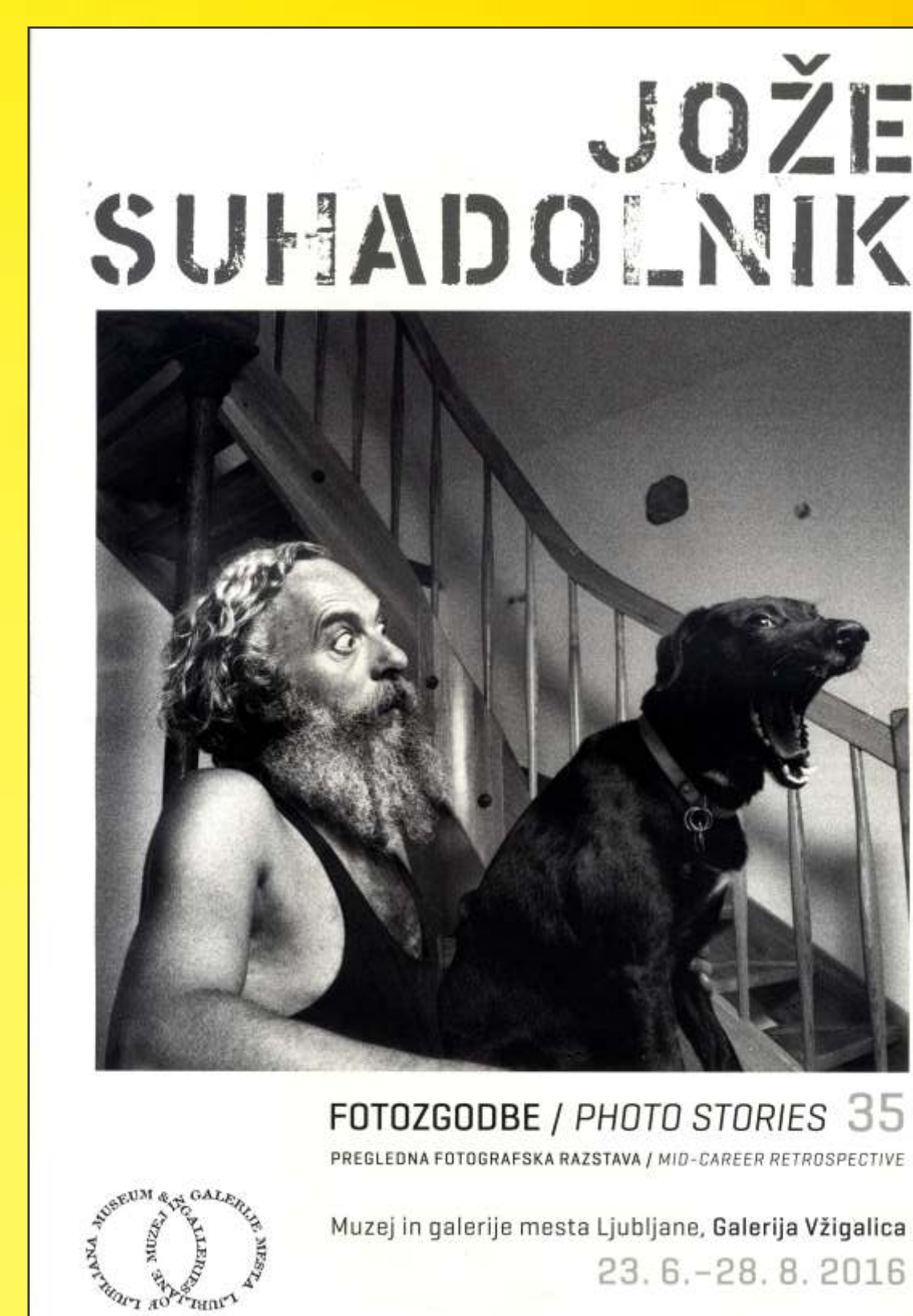
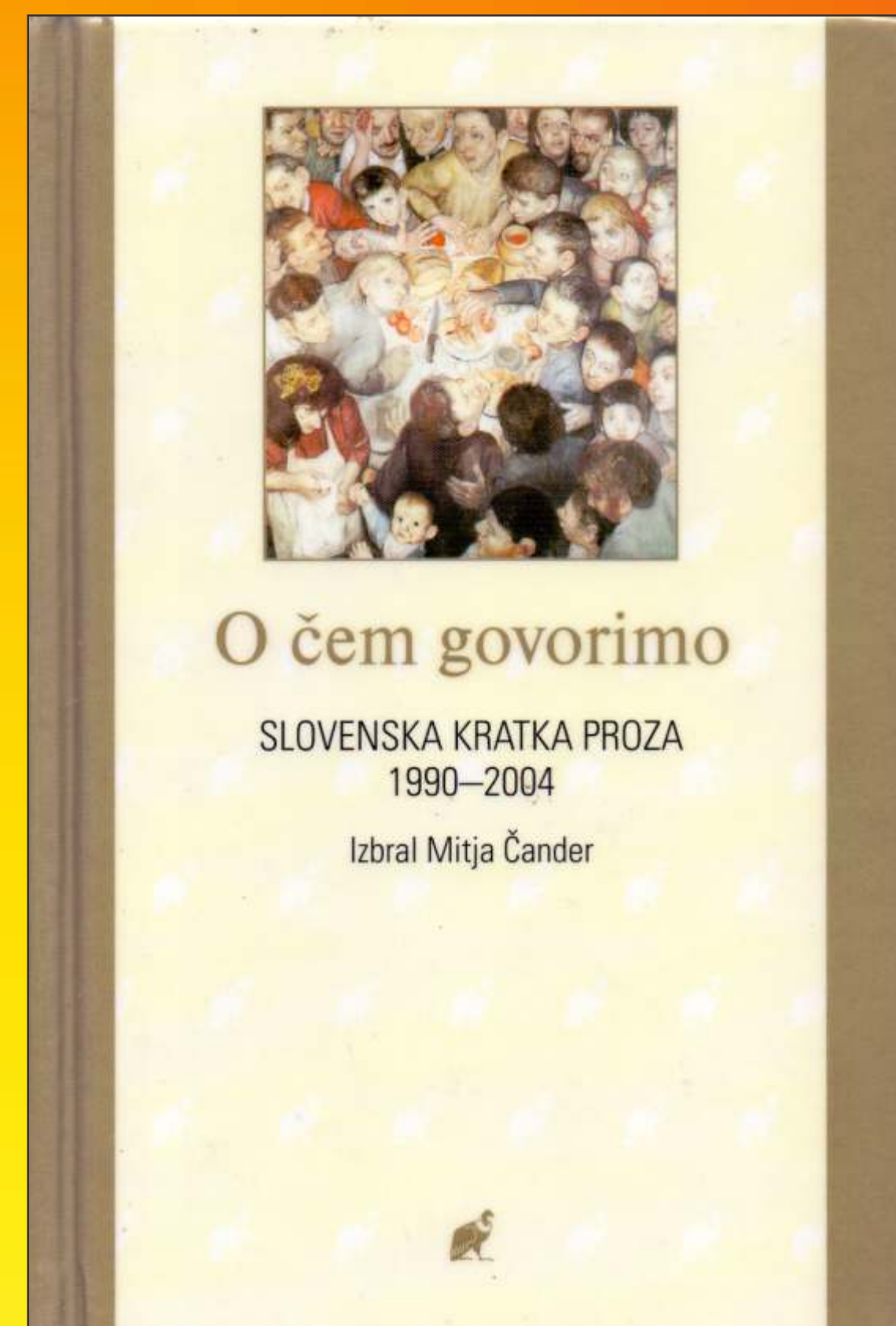
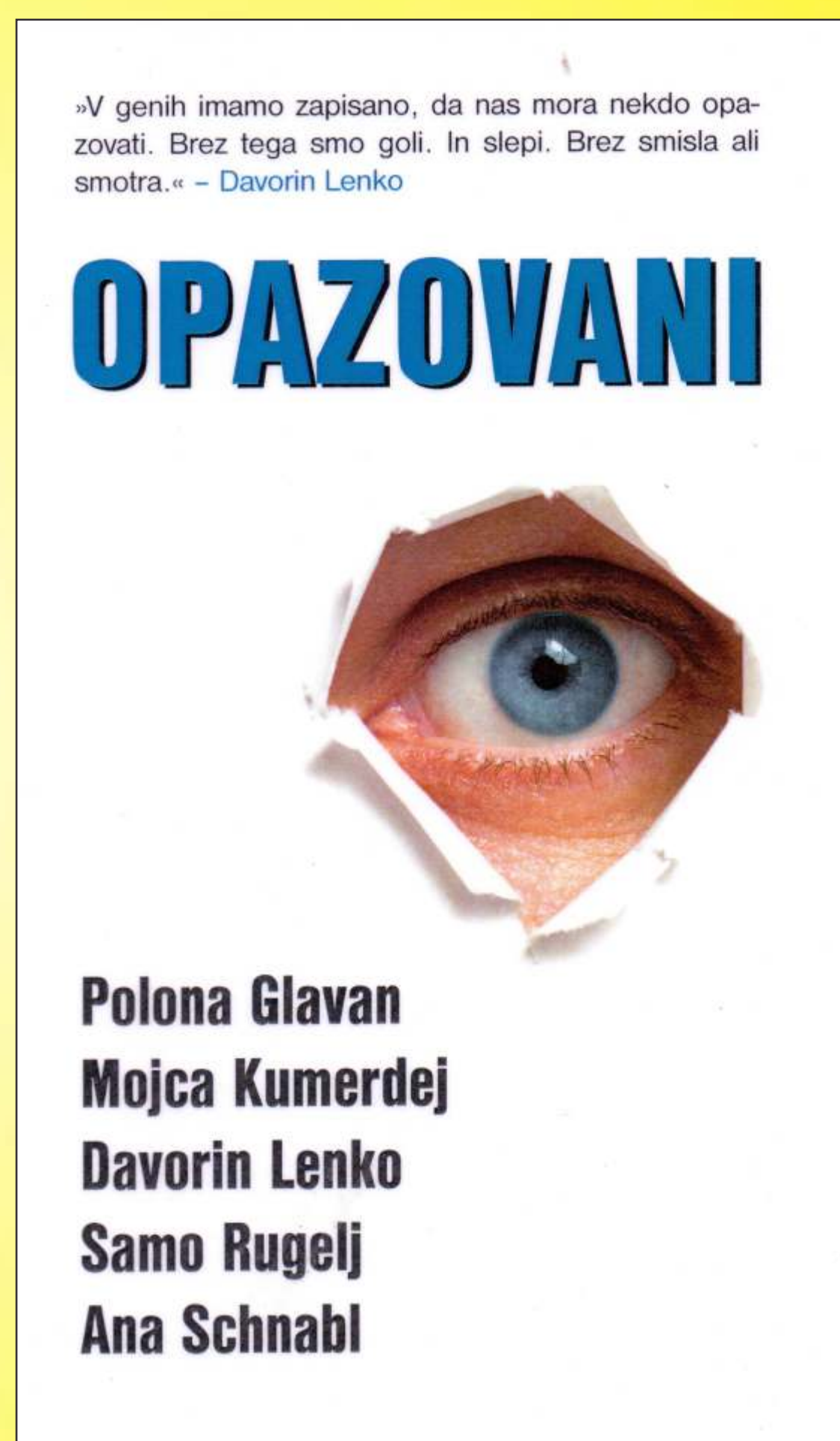
En su jardin, 2014 (Več kot ženska; španski jezik)

Das Hemd 1863-1914, 2014 (Vonj po sveže pokošenem senu; slovenski in nemški jezik)

Moč lažnega, 2015 (Pauli; slovenski jezik)

Jože Suhadolnik: Fotozgodbe 35, 2016 (Jutra v Rusiji; slovenski in angleški jezik)

Opazovani, 2017 (Poteza z amarantno figuro; slovenski jezik)

Prevodi

Víc než žena, 2008 (Fragma, češki jezik)

Fragma, 2008 (Fragma, madžarski jezik)

Materia oscura, 2012 (Temna snov, španski jezik)

Jetrník, 2012 (novela Jetrník, slovenski jezik ter prevod v 11 jezikov)

Tamna materija, 2015 (Temna snov, srbski jezik)

T"mna materija. Razkazi, 2017 (Temna snov, bolgarski jezik)

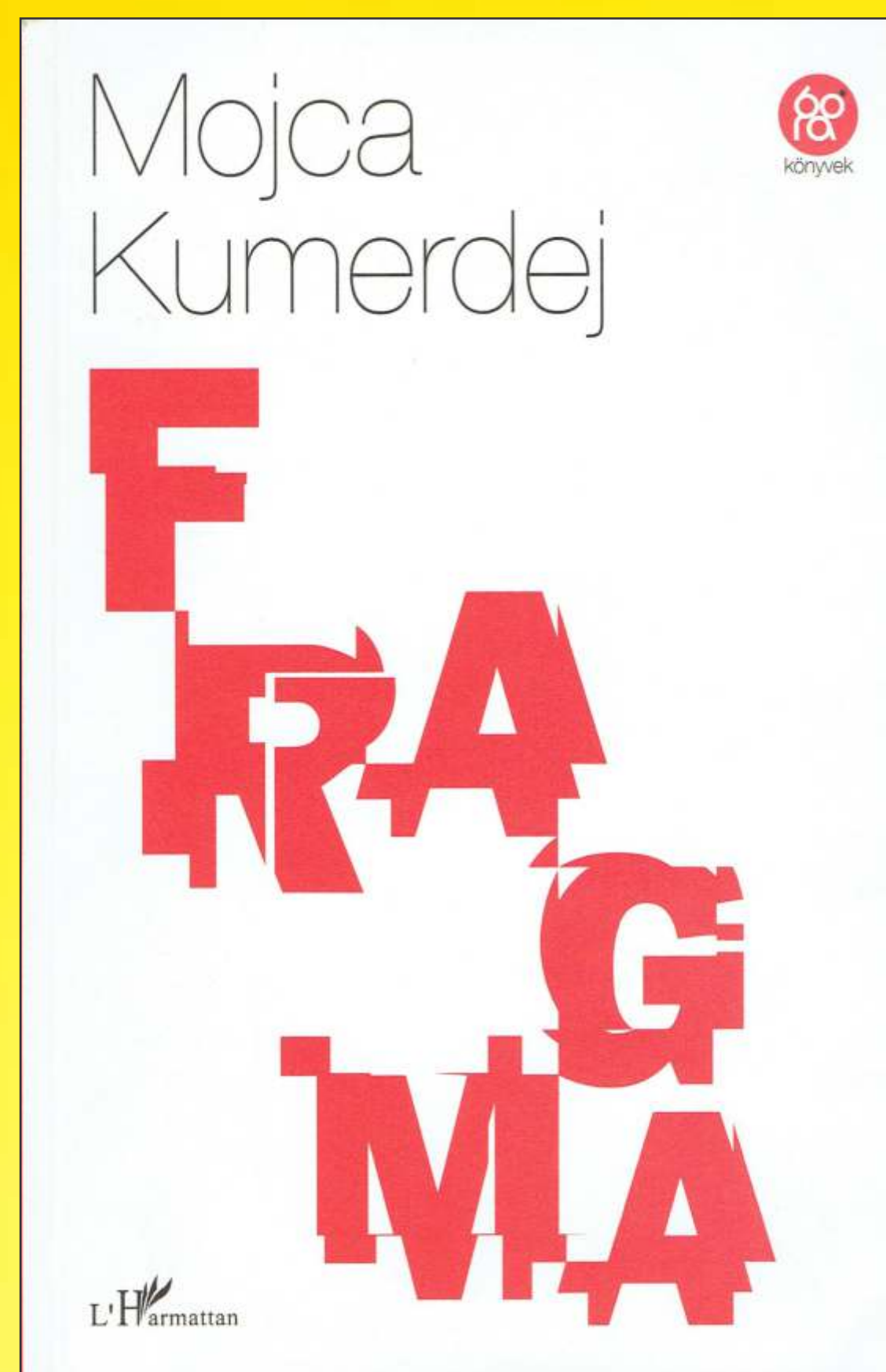
The Harvest of Chronos, 2017 (Kronosova žetev, angleški jezik)

Temna materija, 2017 (Temna snov, makedonski jezik)

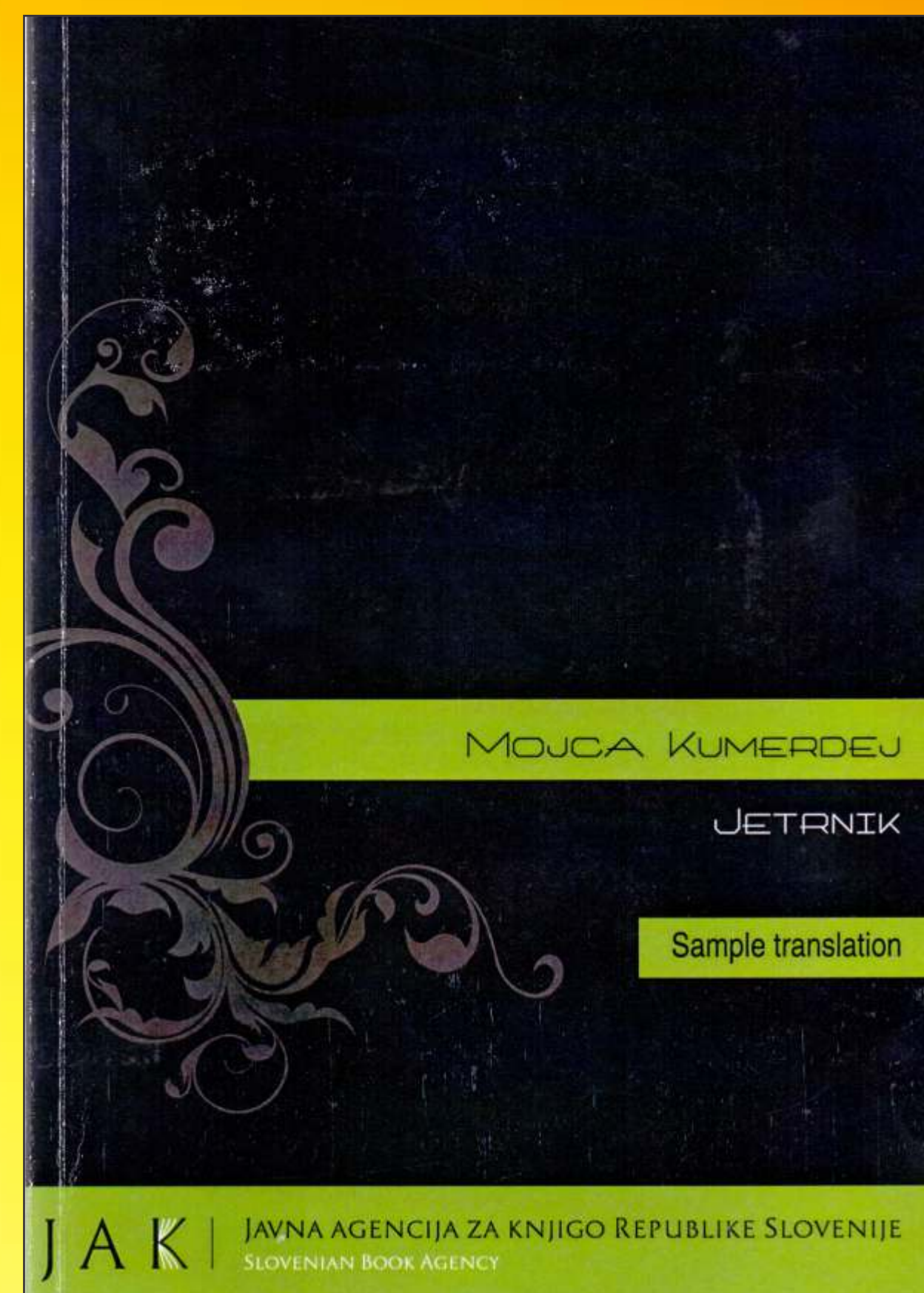
Hronosova žetva, 2018 (Kronosova žetev, srbski jezik)

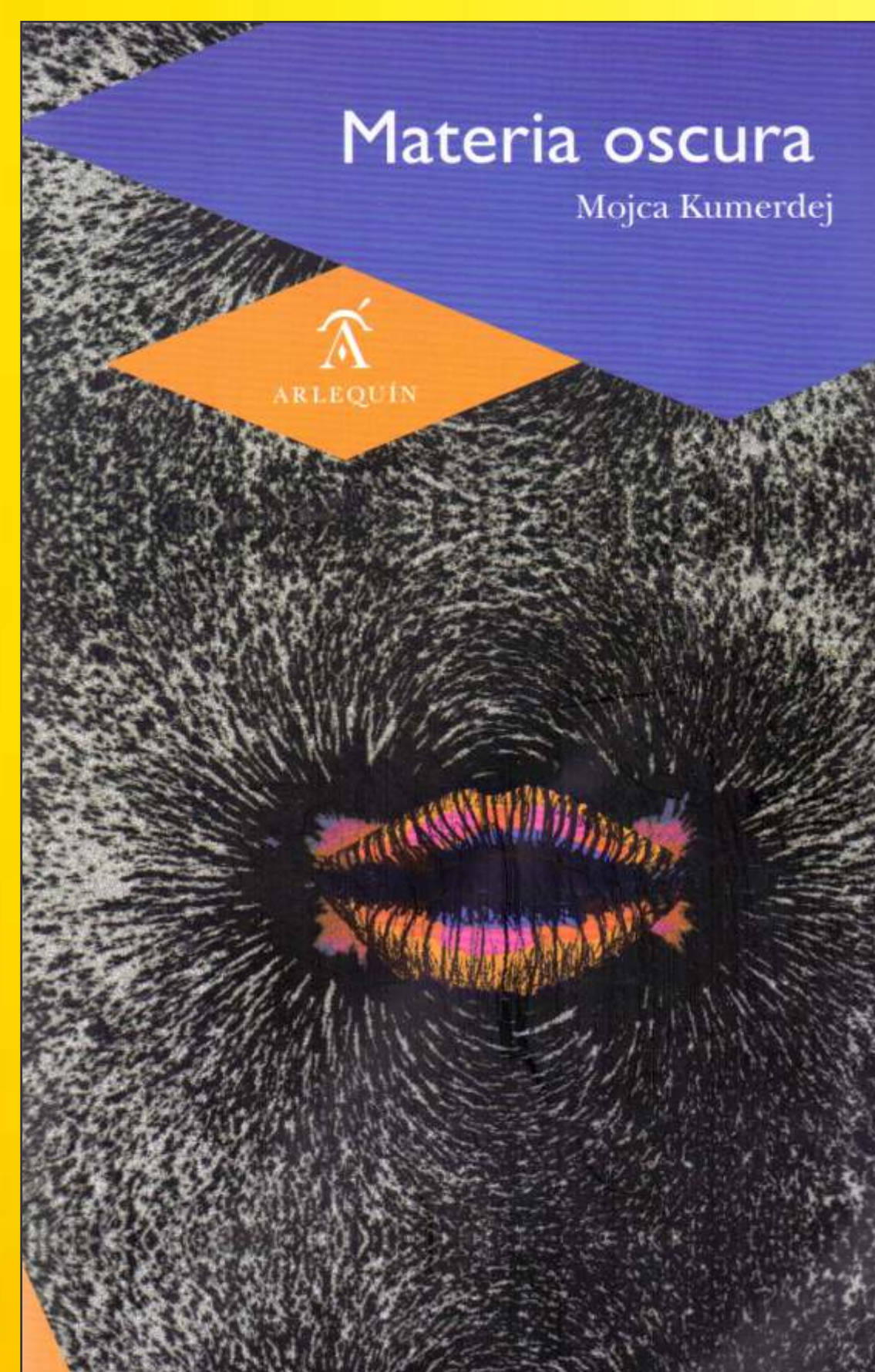
Fragma, češki jezik

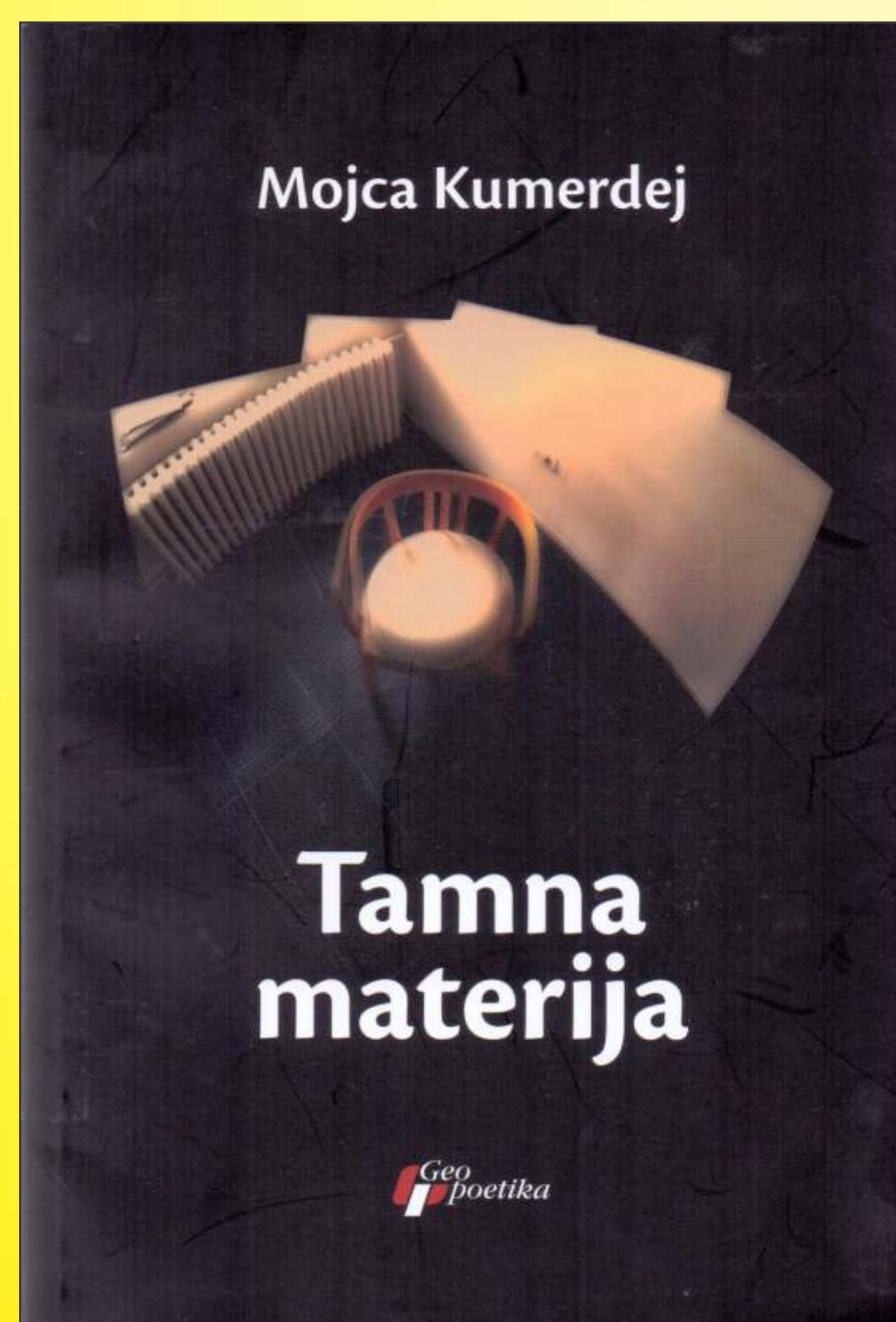
Fragma, madžarski jezik

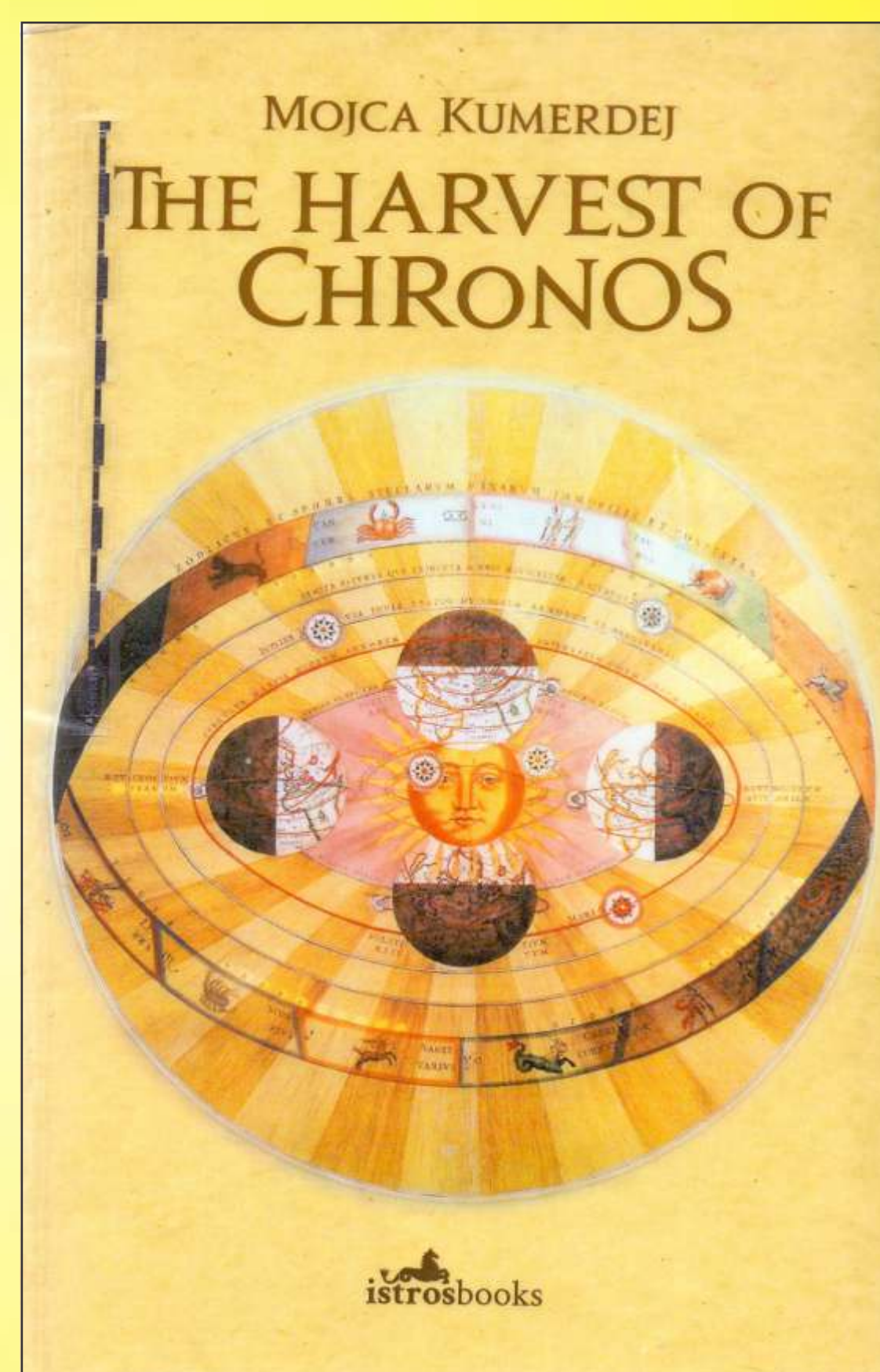
Novela Jetrník, slovenski jezik ter prevod v 11 jezikov

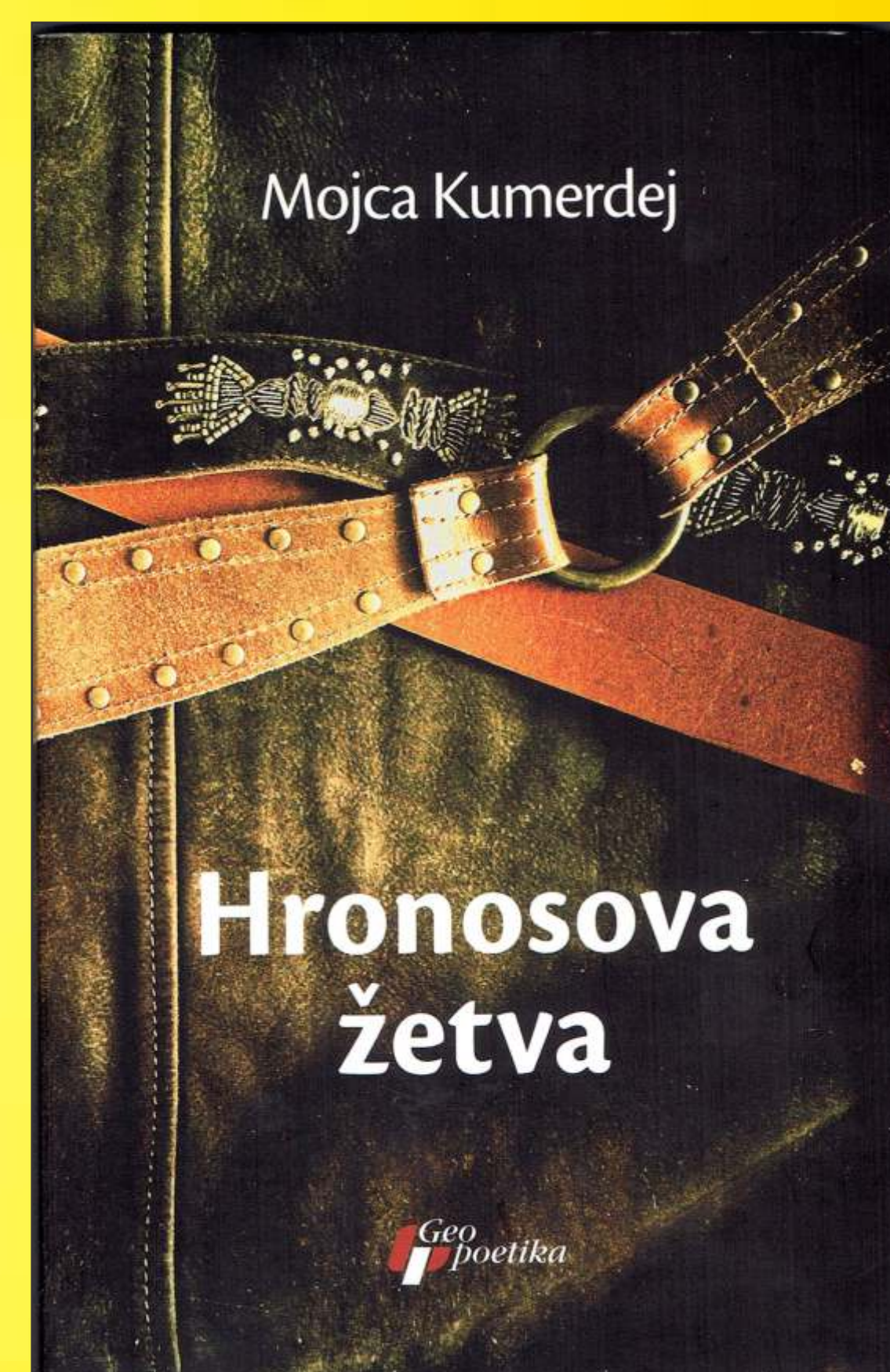
Temna snov, španski jezik

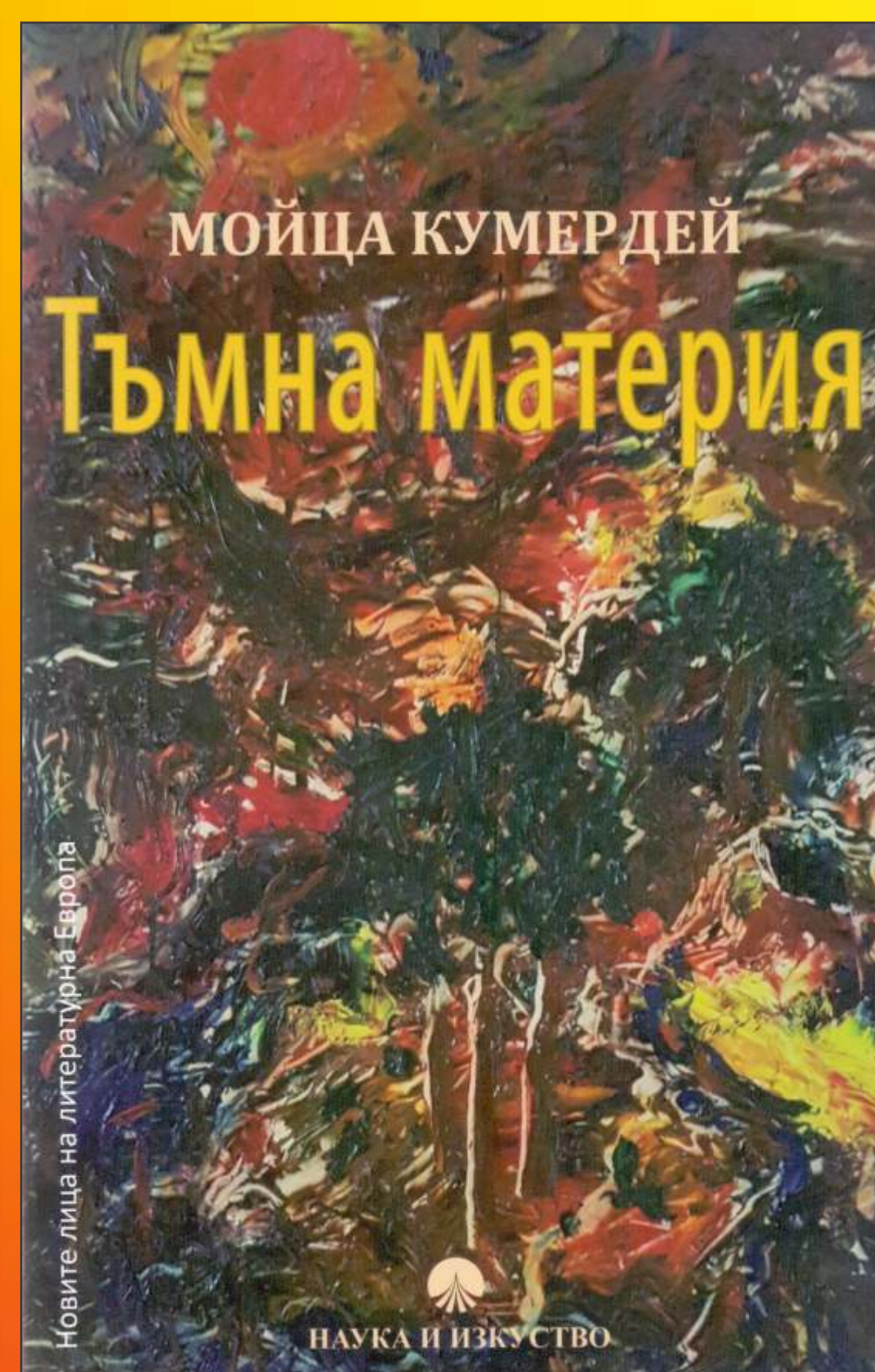
Temna snov, srbski jezik

Kronosova žetev, angleški jezik

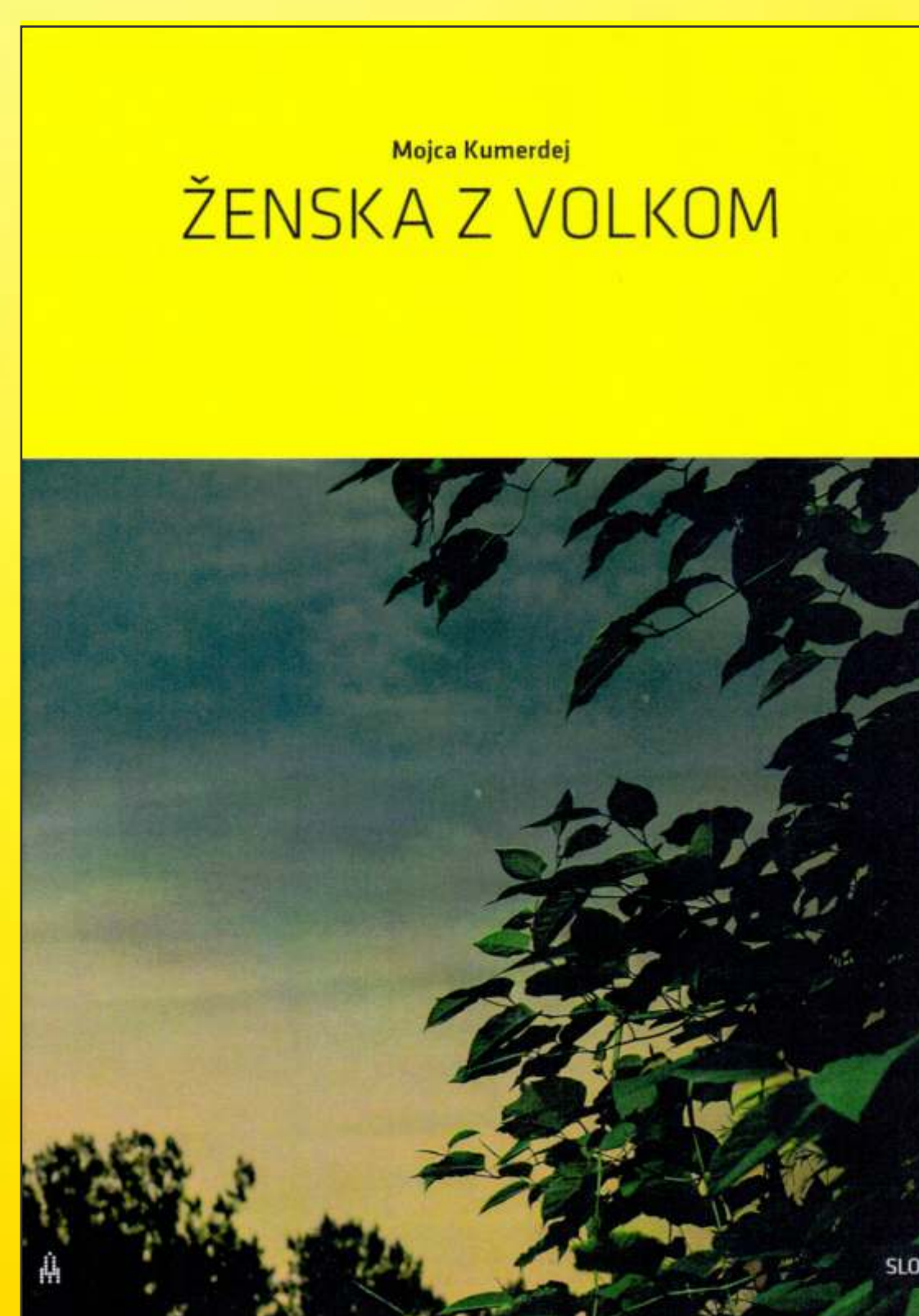
Kronosova žetev, srbski jezik

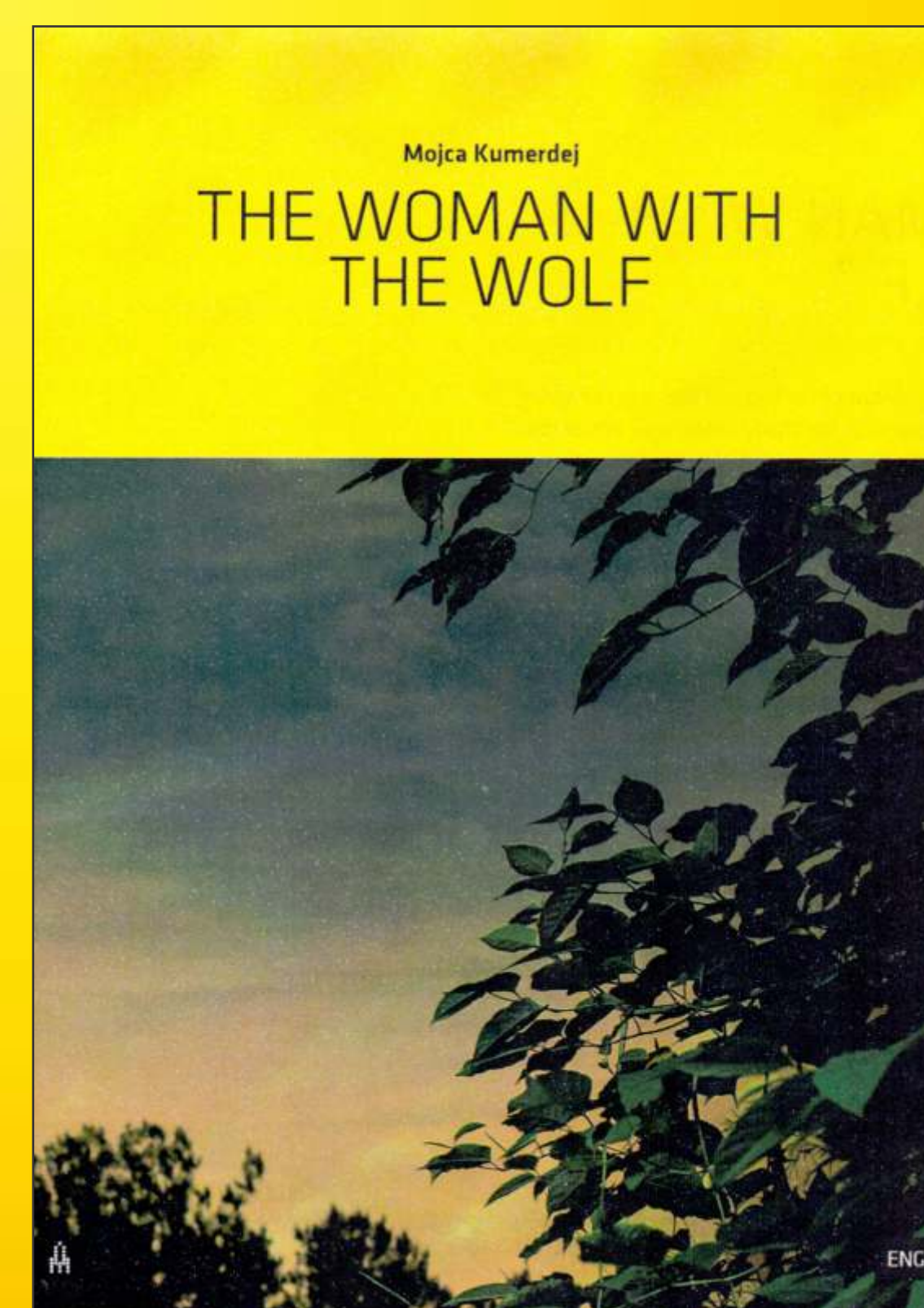
Temna snov, bolgarski jezik

Temna snov, makedonski jezik

Ženska z volkom, slovenski jezik

The Woman with the Wolf, angleški jezik

Leta 2016 je pri zavodu Aksioma izšla kratka zgodba Ženska z volkom, katere dogajanje je postavljeno v paleolitik pred 35.000 leti. Obenem je izšla tudi v angleškem jeziku. To je zgodba o ženski Moo iz prazgodovinskega obdobja. V tem času so bili zdravniki šamani, ki so z zelišči zdravili ljudi. »Velike lune« so zaznamovale minevanje časa, živali pa so bile zaveznice in sovražnice obenem. In v tem rojstvu civilizacije je bila Moo izbrana za šamanko svojega klana.

Življenje

Mojca Kumerdej je slovenska pisateljica, filozofinja, novinarka in kritičarka. Rodila se je 14. decembra 1964 v Ljubljani. Tukaj je odrasčala ob mami Ivani, ki so jo vsi klicali Ica, očetu Jožetu ter dve leti in pol mlajšemu bratu Andreju. Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je diplomirala iz filozofije in sociologije kulture. Danes živi na Bledu, od koder prihaja očetova družina. Njen prednik je bil razsvetljenec Blaž Kumerdej. »Po njem sem morda podedovala gen razsvetljenstva, ki me sili doumeti svet tudi skozi novinarsko delo,« pravi. Kumerdejeva ni ena tistih avtoric, ki serijsko objavljajo dela v razmiku enega leta ali manj. Njene zgodbe zorijo počasi in pustijo velik pečat, v njih pa se odkriva njena odprtost do sveta in bivanja.

»To, da sem samska, ne drži povsem, je pa res, da se ne doživljam kot del celote oziroma dvojine, ampak kot monada z večsih večjo, večsih manjšo propustnostjo.«

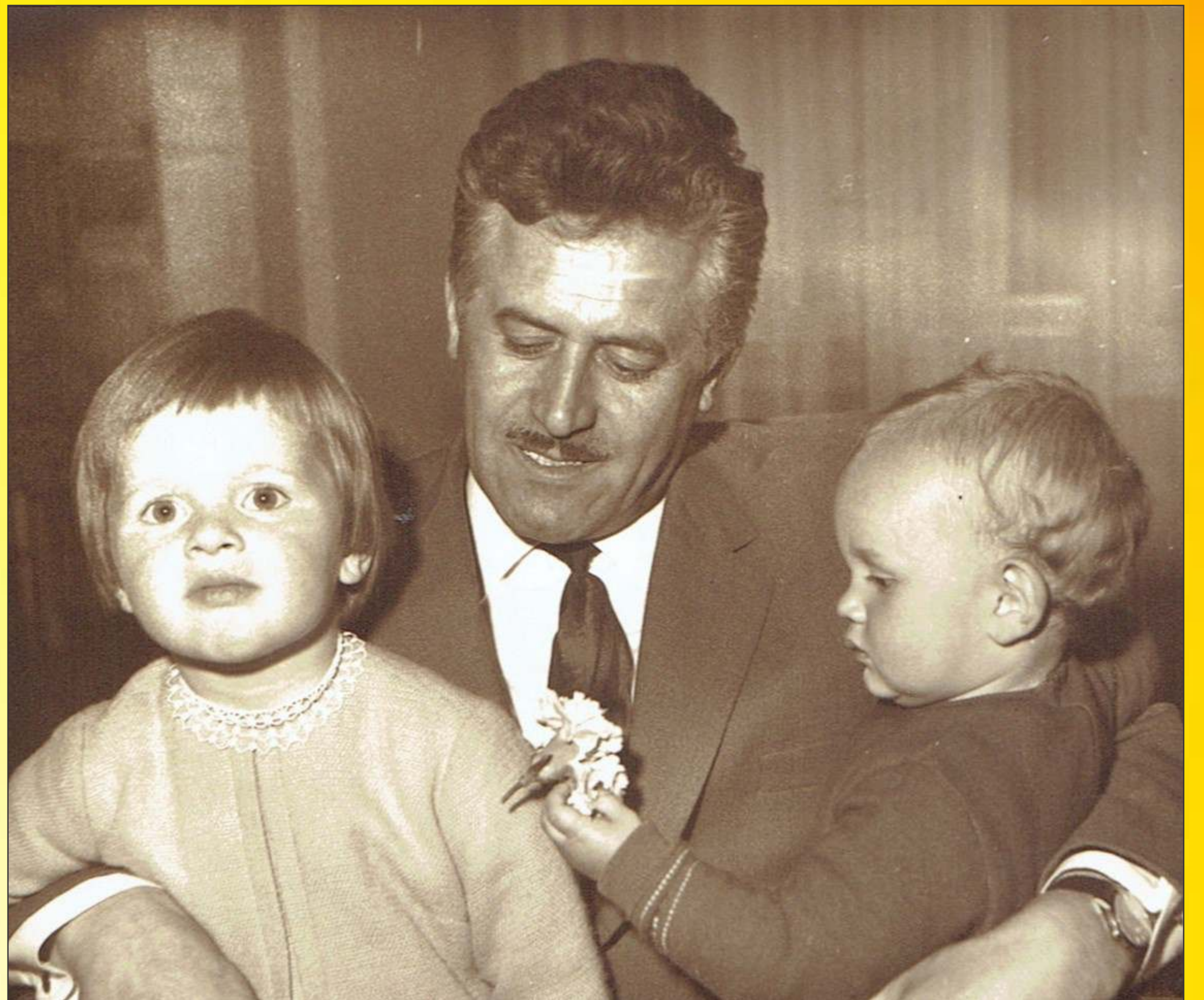
(Mojca Kumerdej; Intervjuji, 2011)

Mama Ica in oče Jože

Mojca. Foto: Jani Štravs

Mojca, oče Jože, brat Andrej. Foto: mama Ivana-Ica

Mojca. Foto: Jože Suhadolnik

Kako ste postali pisateljica?

»Ne vem točno, kako sem postala pisateljica, vem pa, da je bila ta želja v meni, še preden sem znala pisati. Doma sem imela zvezčič, v katerega sem si zapisovala vijuge, in te vijuge so predstavljale moj miselni tok. V resnici sem že zelo zgodaj vedela, da bom pisateljica. Seveda sem pozneje o tem velikokrat podvomila. Moje prve stvari na področju pisanja so nastale v otroštvu, seveda v obliki poezije, kar je trajalo potem kar nekje do začetka 20. let. Potem sem za nekaj časa nehala pisati. To se mi je zgodilo, ko sem začela študirati filozofijo, ki sem jo imela tudi izjemno rada in jo še vedno imam. Z njo se tudi veliko ukvarjam. Ampak ta filozofski diskurz mi je takrat izpodrinil pesniškost. Kar je bilo v redu, saj potem, ko sem se nekaj let pozneje vrnila k prozi, sem lahko vso to filozofsko misel uporabila tudi v pisanju.«

(Mojca Kumerdej; rtv.si, 2017)

Njene prijateljice živali

Mojca Kumerdej že od ranega otroštva spremljajo živali. Kot sama pravi, so bili psi del njenega ljubljanskega življenja, sedaj z njo sobivajo mačke. V sožitju živi tudi z občasnimi, predvsem nočnimi gosti, kot so ježi, kune, goži in celo srnjaki.

»... Narava je vir življenja, a je hkrati serijska morilka, kot misleče bitje se ne morem kar sprijazniti z naravnimi zakoni, z marsikaterim od njih sploh ne, lahko pa z naravo sobivam, kar med drugim vključuje, da nobene živali ne ubijem zgolj zato, ker bi me motila in bila potencialno nevarna, vključno z muhami in osami, s kakim pajkom, naseljenim v hiši, pa lahko vzpostavim celo dolgotrajnejše razmerje.«

(Mojca Kumerdej; Literatura, 2011)

Mojca in kača

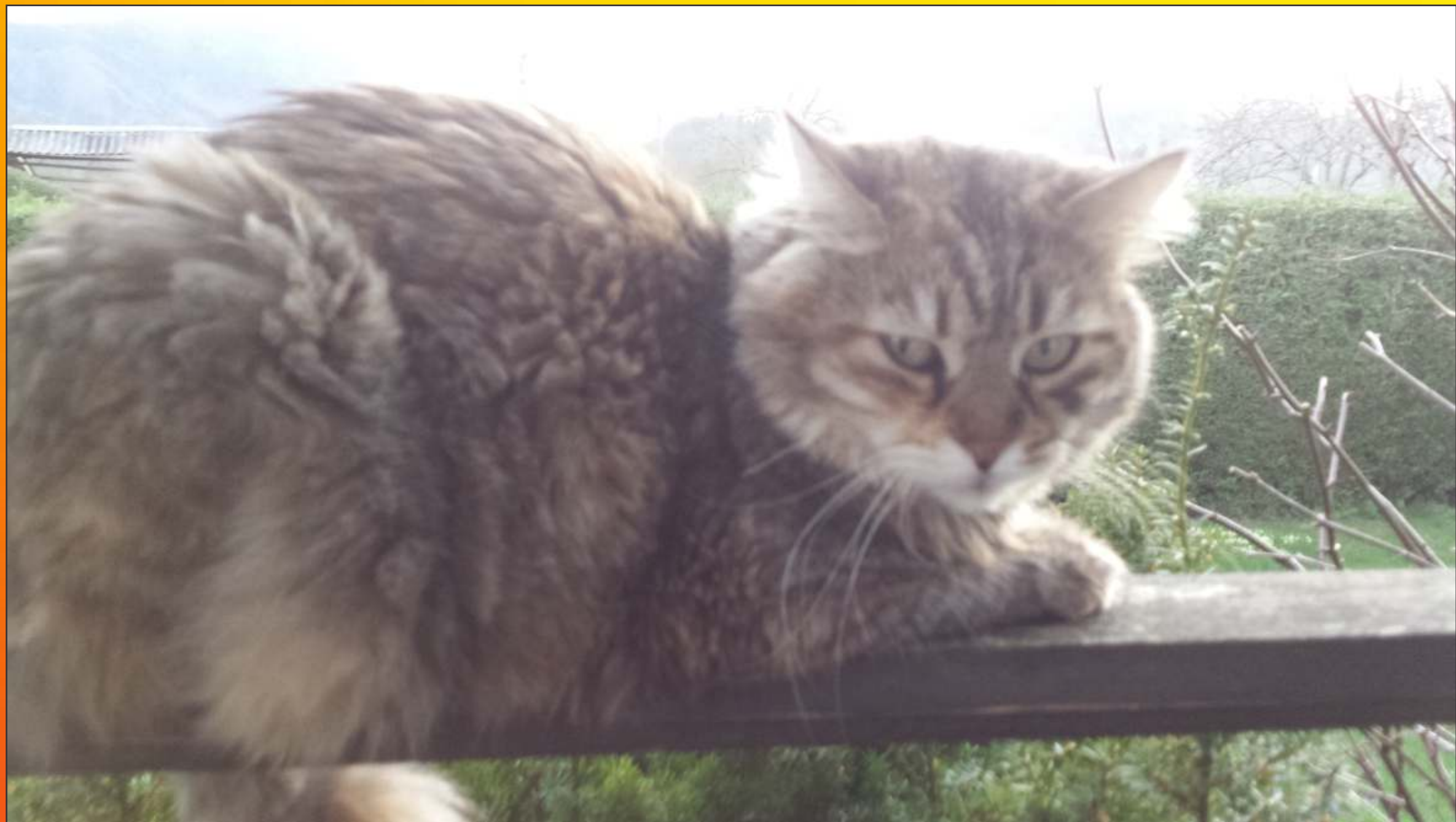
Komunikacija z živalmi, kot jo doživljam in razumem, vključuje zelo posebno občutljivost, obenem pa se mi zdi pri domačih živalih zanimivo, da so vsaj z eno taco v svetu človeških označevalcev. Zelo pomembno je, ali so živali poimenovane ali ne: mačke, ki živijo na kmetijah kot mišellovke, običajno nimajo imen, in iz otroštva se spomnim, da pri sorodnikih teleta, ki jim je bil usojen zakol, niso imela imen. V tesnih bivanjskih zvezah med človekom in živaljo pa je odnos vzpostavljen tudi s poimenovanji, živali ne le prepoznajo lastno ime, ampak tudi imena drugih živali in ljudi, s katerimi bivajo. V takih skupnostih obe biološki vrsti bivata na robu, ki se neprestano spodvija na obe strani. Pri mačkih, opažam, v neki obliki celo obstaja razlika med potrebo in željo. Se zgodi, da je skleda briketov zvrhano polna, pa kdo od njih vseeno hodi za mano in neusmiljeno zavija, vse dokler mi ne kapne, da je trenutek za potlač, da moram izvesti preprosto gesto darovanja in vpričo njega oziroma nje »simbolično« iz vrečke natresti nekaj briketov, kar očitno pomeni utrjevanje socialnih vezi in malodane-že-subjekta zadovolji, da se nato v miru loti hrane. Podobno mi oni prinašajo uplenjene darove, četudi vidijo in vedo, da miši in krtov ne jem.

(Mojca Kumerdej; Literatura, 2011)

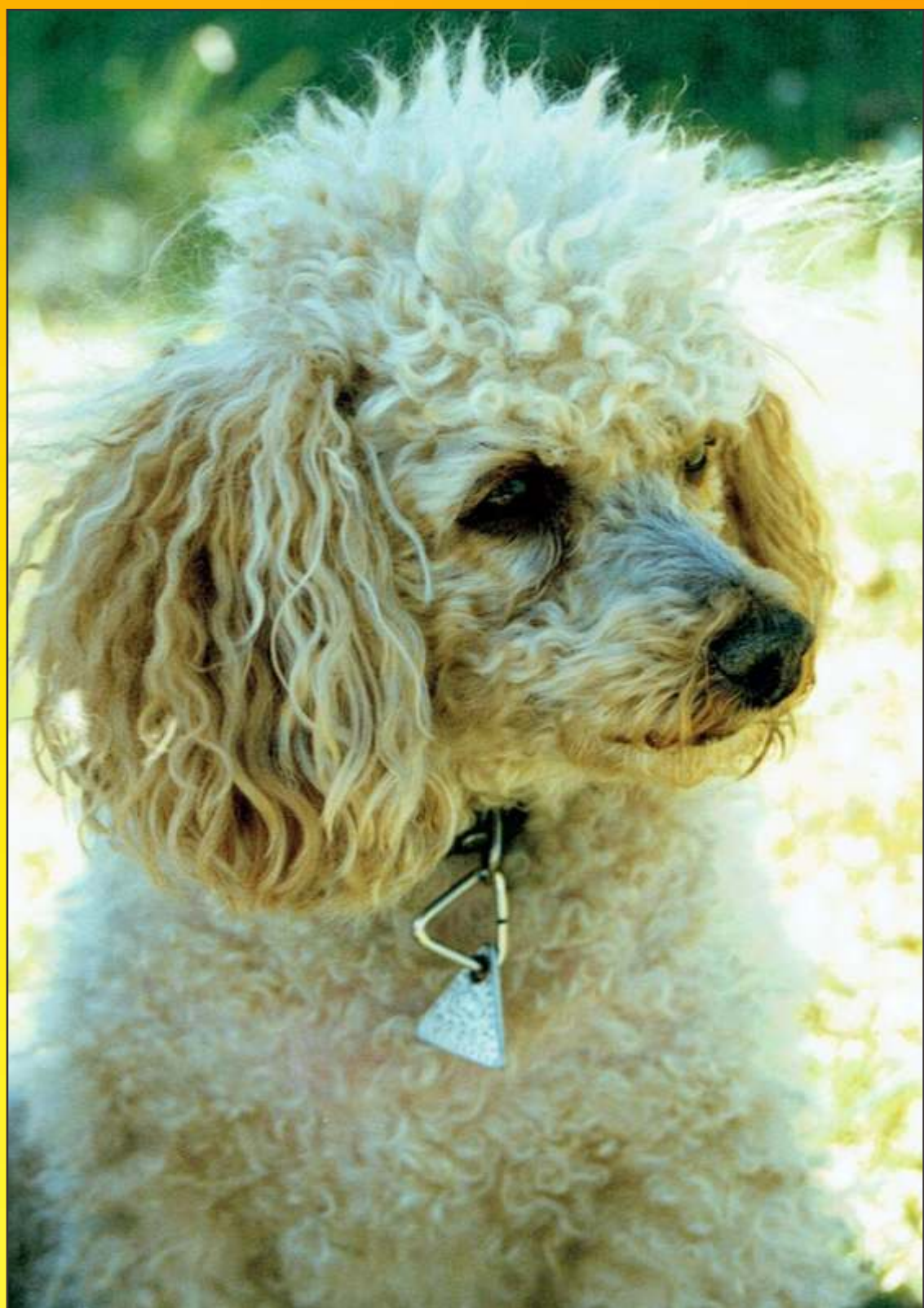

Pauli. Foto: Bjanka Adžić Ursulov

Ne oziraje, ali gre za človeške, mačje ali pasje mladiče, se ti derejo, mijavkajo, cvilijo, plezarijo po tebi, te grizejo za ušesa in cukajo za rep ter so nasploh povsem brez občutka in spoštovanja do drugih. Takšna je bila tudi Maca. Tako jo je poimenoval Mojčin brat Andrej, pri katerem je Maca v Ljubljani nekaj časa živela, medtem pa skrempljala njegov kavč in nenehno silila ven, kar je bilo tam, kjer živi Andrej, za Maco nevarno. Ko me je živahna kepa ugledala, je skočila vame, da se mi je še zadnji hip uspelo umakniti. Opa, mala, sem vanjo ostro zapihal in ji eno primazal, takole pa tu ne bo šlo!, in jo postopoma začel disciplinirati. (Moč lažnega. Pauli, 2015)

Maca

Kala

Kara

Mojcini psički, pasme marelični koder: s Kalo so živeli skupaj od konca 70-ih do konca 80-tih let, Kara jim je bogatila življenje v 90-ih letih. Obe sta ji bili navdih za »Mareličarke« v Kronosovi žetvi.

Mojca in zajec. Foto: Jani Štravs

Nekaj let za Maco se je pojavil Roki. Matjaž ga je prinesel nekega večera, ko je zunaj dišalo po snegu in je nekaj noči kasneje res zametlo ogromne kupe snega, da ni bilo mogoče hoditi okoli hiše. Ta pa je imel srečo; če ga Matjaž ne bi našel sredi ceste in ga pobral, bi ga zamedlo in zagotovo bi zmrznil. Roki, tako ga je kasneje poimenoval Blažev sin Jan, je bil kratkodlaka kepica z napihnjenim trebuškom, saj je zato, da bi preživel, pojedel čisto vse, kar je našel. (Moč lažnega. Pauli, 2015)

Roki